

Väsentlighetsbedömning

- Förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare?

Handledare:
Pernilla Broberg
Sven-Olof Collin

Författare:
Kadir Ademovski
Henrik Ekström
Magnus Sjöstrand

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Pernilla Broberg för mycket bra och konstruktiv handledning. Samtidigt vill vi tacka Åsa Kronkvist för den hjälp vi fick med att utföra vår webbundersökning. Vi vill även tacka alla respondenter som svarat på vår enkät.

Kristianstad, December 2007

Kadir Ademovski

Henrik Ekström

Magnus Sjöstrand

Sammanfattning

Revisorns arbetsuppgifter är i samhället föremål för missuppfattningar. Intressenter har, som denna uppsats skall visa, under många år haft för högt ställda förväntningar på revisionen.

Denna kravfullhet borde även yttra sig i höga förväntningar vad gäller revisionens omfattning. Då många intressenter tycks ha uppfattningen att revisionen mer eller mindre innebär en totalgranskning, är det därför ett skäligt antagande att dessa vad gäller revisorns väsentlighetsbedömning, kommer kräva en bredare granskning.

Denna studie skall klarlägga om och hur revisorerernas uppfattning av väsentlighet skiljer sig från en av de allra viktigaste intressenternas, nämligen kreditgivarna. Således skall både kreditgivarnas perspektiv, och vad som kan tänkas vara anledningen till dessas anspråksfullhet, liksom revisorerernas och de faktorer som påverkar dessas väsentlighetsbedömning, innefattas i vår redogörelse.

Både revisorer och kreditgivares väsentlighetsuppfattning har i uppsatsen genom en webenkät studerats. Det empiriska materialets giltighet analyserades med hjälp av ett statistikprogram.

Enkäten och testen kunde inte urskilja något förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare. Revisorns bidrag till väsentlighetsbedömningens variationer och avsteg från god redovisningssed, indikerades dock inte bero på revisorns karaktäristik som uttrycktes i uppsatsens hypoteser (dvs. kön, ålder, erfarenhet och yrkesbefattning). Signifikant varians kunde å andra sidan mellan olika revisionsbolag skönjas.

Våra förslag till lösningar härleddes ur de båda parterna. Information ansåg vi inte i hög grad vad gäller kreditgivare vara nödvändig. En alltför vidlyftig reglering menade vi också också bl.a. pga. intressenternas varierande informationsbehov, vara svår att genomföra. Dels pga variationerna mellan de olika revisionsbolagens bedömningar och tröskelnivåer, förespråkades dock standardiserade sådana.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	6
1.1 BAKGRUND	6
1.2 PROBLEMDISKUSSION.....	8
1.3 SYFTE.....	9
1.4 KAPITELSAMMANFATTNING	9
2. VETENSKAPLIG METOD.....	10
2.1 KAPITELSAMMANFATTNING	11
3. TEORI	12
3.1 VÄSENTLIGHETSBEDÖMNINGEN OCH FÖRVÄNTNINGSGAPET	12
3.1.1 <i>Intressentmodellen och revisionen</i>	12
3.1.2 <i>Ijiris trepartsförhållande</i>	13
3.1.3 <i>Risk och väsentlighet</i>	15
3.1.4 <i>Förväntningsgapet - En definition</i>	17
3.1.5 <i>Olika typer av förväntningsgap</i>	18
3.1.6 <i>Motverkande av förväntningsgapet</i>	20
3.2 KREDITGIVARE.....	21
3.2.1 <i>Skillnader mellan revisorers och kreditgivares uppfattning av väsentlighet</i>	21
3.2.2 <i>Revisorns väsentlighetsbedömning</i>	21
3.2.3 <i>Väsentlighetsbedömningen i praktiken</i>	23
3.2.4 <i>Tidsaspektet</i>	25
3.2.5 <i>Väsentlighetsbedömningen beroende på ålder och erfarenhet</i>	26
3.2.6 <i>Könsmissiga skillnader i väsentlighetsbedömningen</i>	28
3.2.7 <i>Väsentlighetsbedömningen och olika revisionsbolag</i>	30
3.3 HYPOTESSAMMANFATTNING	31
3.4 KAPITELSAMMANFATTNING	32
4. EMPIRISK METOD	34
4.1 UNDERSÖKNINGSMETOD	34
4.2 SEKUNDÄR OCH PRIMÄRDATA.....	35
4.3 DATAINSAMLINGSMETOD.....	35
4.4 URVAL	36
4.5 OPERATIONALISERING.....	36
4.5.1 <i>Enkätens utformning</i>	37
4.5.2 <i>Casets utformning</i>	39
4.6 BORTFALLSANALYS	40
4.7 KAPITELSAMMANFATTNING	40
5. EMPIRISK ANALYS.....	41
5.1 INLEDNING	41
5.2 BESKRIVANDE STATISTIK	42
5.3 BIVARIAT ANALYS.....	45
5.3.1 <i>Hypotes om skillnader mellan revisorer och externa intressenter</i>	45
5.3.2 <i>Ålder</i>	47
5.3.3 <i>Erfarenhet</i>	48
5.3.4 <i>Yrkesbefattning</i>	50
5.3.5 <i>Kön</i>	52
5.3.6 <i>Revisionsbolag</i>	53
5.4 SAMMANSTÄLLNING AV BIVARIAT HYPOTESPRÖVNING.....	56

Väsentlighetsbedömning
– Förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare?

Ademovski, K.
Ekström, H.
Sjöstrand, M.

5.5	MULTIPEL REGRESSIONSANALYS.....	57
5.6	KAPITELSAMMANFATTNING	61
6.	SLUTSATSER	62
6.1	SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER	62
6.2	SLUTDISKUSSION.....	71
6.3	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	74
6.4	KAPITELSAMMANFATTNING	74
7.	REFERENSLISTA	76

Bilaga 1-2

1. INLEDNING

Detta kapitel skall ge en inledande inblick i uppsatsen. Under rubriken "bakgrund" behandlas grunderna till vår problemdiskussion. På denna baseras i sin tur formuleringen av syftet.

1.1 Bakgrund

I vår värld av multikapitalism och informationsberoende kan revisorns roll sägas vara viktigare än någonsin. Revisorn ska fungera som en slags mellanman, att säkra att informationsutbytet mellan de redovisningsberättigade och de redovisningsskyldiga sker på ett tillfredsställande sätt (Ijiri, 1975). De olika intressenterna måste kunna lita på att den information som de mottar från företaget är korrekt och reflekterar företagets verkliga ställning. Detta kan sägas vara grunduppgiften vartill krävs flera olika arbetsmoment. Viktigast sägs vara granskning och uttalande om årsredovisning, bokföring och förvaltning (FAR, 2006). Denna granskning skall i sin tur ske i enlighet med uttolkningar av de viktigaste lagarna, rekommendationer utarbetade av branschorganisationer samt vedertagen praxis i branschen (Nilsson, 2002). Dessa faktorer, sammantaget i branschsammanhang och i årsredovisningslagen benämnd som god revisionsred, är underlaget för nästan alla revisorns handlingar.

Nära kopplat till denna goda redovisningsred är risk och väsentlighetsbedömning, två termer som står i centrum för uppsatsen. Väsentlighetsbedömningen spelar parallellt med riskbedömningen i revisionen viktig roll. Sambandet mellan risken och väsentligheten är så betydelsefullt att Filip Cassel, revisor på Riksrevisionen, benämner de två i en huvudsaklig definition av hela begreppet god revisionsred (Cassel 1996:61).

"Att följa god revisionsred innebär att med utgångspunkt i begreppen risk och väsentlighet, och med tillämpning av professionella revisionsmetoder har skaffat sig tillräckligt underlag för sina uttalanden som revisor."

Grundbulten till revision är således inte bara att bedöma risker, men alltså även att skatta vad som utgör en rimlig felsökning. Revisorns prövning av väsentligheten avgör därför slutligen vad som ska granskas och finnas med i revisionen (Cassel, 1996).

Vad gäller bedömningsgrunderna för väsentlighet finns det enligt Flint (1988) ingen enkel och lättfattlig mall. Istället avgörs dessa genom flera oklara och faktiskt smått subjektiva indikatorer. Svårigheten att på det i vetenskapliga sammanhanget typiska strukturerade sättet redogöra för förfarandet, visar på områdets komplexitet och ogenomskådlighet. Faktum är att väsentlighetsbedömningen därför har blivit föremål för otalet uppsatser och akademiska utredningar (Messier Jr Martinov-Bennie, 2005; Josephson & Nilsson, 2006).

Väsentlighetsbedömningen ingår alltså i revisionen för att avgöra vad som behöver granskas. Hela företagets räkenskaper kan således inte innefattas och alla fels upptäckt, inte garanteras. Undersökningar visar dock att intressenter ser revisionen just som en garanti för företags solvens. (Koh & Woo, 1998). Som vi förklarat överensstämmer detta inte med dess verkliga funktion. I industrialismens barndom utgjorde revisionen visserligen en total kontroll av företagets alla räkenskaper. Med tiden förändrades den dock till att mer ekonomiskt försvarbart, endast innebära en begränsad granskning (Sweeney, 1997). Således blev väsentlighetsbedömningen en nödvändighet.

En 100 procentig utfästelse för räkenskapernas korrekthet är alltså inte möjlig att utställa. Likafullt har i många fall revisionsbranschen pga. av det sk. förväntningsgapet både juridiskt och i allmänhetens ögon ställts till svars för problem och oegentligheter, som i grunden endast är att belasta korrumpade företagsledningar (FAR, 2006). I sammanhanget skulle det för författarna nästan vara komprometterande att inte nämna elbolaget Enron som pga. kreativ bokföring och övervärderade tillgångar 2001 hastigt begärdes i konkurs. Med i undergången fördes det stora revisionsbolaget Anderson Consulting som pga. urholkat förtroende förlorade ett stort antal av sina kunder (Shaikh & Talha, 2003). Många inom branschen ansåg dock Anderson Consultings fall som gravt orättfärdigt. Bolagets påförda ansvarbörda stod inte tillnärmelsevis i proportion till det som rätteligen kunde krävas av dem (Shaikh & Talha, 2003).

1.2 Problemdiskussion

Förväntningsgapet beror dock inte enbart på intressenternas felaktiga uppfattning av revisionen. Även revisorn är delaktig i förväntningsgapet. Genom avvikande från normer, god redovisningssed och även att inte beakta intressenternas informationsbehov, bidrar även denna till förväntningsgapet. Förväntningsgapet utgör således skillnaden mellan revisorns uppfattning av kravet på sina prestationer, och informationsanvändarnas motsvarande föreställning (Koh & Woo, 1998). Det skall i denna uppsats utredas vad som bidrar till förväntningsgapet vad gäller väsentlighet. Detta skall ske genom att både intressenternas och revisorernas delaktighet klarläggs.

Uppsatsen kommer att inrikta sig på en av de viktiga intressenterna. Kreditgivarna baserar som bekant sin bedömning av låntagarföretagets återbetalningsförmåga, på de ekonomiska rapporterna. Väsentlighetsbedömningen blir därför bland dessa intressenter synnerligen brännande.

Utredningen av revisorernas roll i förväntningsgapet skall främst baseras på om man kan finna konsekventa mönster i olika typer av revisors väsentlighetsbedömningar. Om revisorer med vissa egenskaper skulle visa sig vara mer benägna att göra mindre respektive större väsentlighetsbedömningar, kan detta appliceras på de två tänkbara kategorierna av lösningar på problemet. Ur detta kan tex. skönjas huruvida revisorerna följer de regler och god redovisningssed som skulle minska förväntningsgapet. Den andra kategori lösningar kan främst härledas till kreditgivarna själva. Finns det ett behov för dessa att delges information och utbildning om revisionens verkliga innebörd?

Den karaktäristik som skall utredas är bla. könets inverkan på väsentlighetsbedömningen. Gör kvinnor respektive män olika väsentlighetsbedömningar? Likaså undrar vi om det finns skillnader mellan ålder, erfarenhet och revisorsbefattning

En intressant fråga i utredandet av väsentlighetsbedömningen är också avvikelserna mellan olika revisionsbolag. Och i så fall, vad beror på detta på? Och vad för typ av regleringar indikerar detta vara nödvändig?

Uppsatsen skall även se till det tidsmässiga perspektivet. Är revisorn mer benägen till generösare, dvs. en högre väsentlighetströskel, då denna arbetat en längre tid i företaget? Frågan om revisorns oberoende kommer här att även diskuteras.

Uppsatsen huvudsakliga frågeställning kan formuleras som:

1. Gör kreditgivare och revisorer liknande väsentlighetsbedömning?
2. Vilka faktorer påverkar revisorers väsentlighetsbedömning?

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att beskriva och förklara framför allt revisorers men också kreditgivares väsentlighetsbedömning.

1.4 Kapitelsammanfattning

I denna inledning har viktiga begrepp såsom risk och väsentlighetsbedömning tagits upp. Väsentlighetsbedömningen sades vara grunden till bestämmandet av hur revisionen skall se ut och främst dess omfattning. Revisorn måste i revisionen göra en begränsning, och då denna gjort innebär inte revisionen garanti för räkenskapernas korrekthet. Förväntningsgapet mellan revisor och intressent har gjort att revisionen har fått skuld för de olagligheter och felaktigheter som skett i företaget – trots att väsentlighetsbegreppet i stor mån begränsar revisionens omfattning.

Uppsatsens utgår ifrån förväntningsgapets två aktörer. Således skall båda delaktighet i gapet utredas. Den intressent som valdes ut till studien var kreditgivarna.

Revisorernas bidrag till förväntningsgapet skulle även den klarläggas. Detta skulle ske genom att studera olika typer av revisorer och försöka urskilja konsekventa mönster i dessas väsentlighetsbedömning, och applicera detta på förväntningsgapet. Även skillnader mellan olika revisionsbolag skulle samt tidsmässiga förändringar i väsentlighetsbedömningen klagöras. Uppsatsen syfte formulerades som: Syftet med uppsatsen är att beskriva och förklara framför allt revisorers men också kreditgivares väsentlighetsbedömning.

2. VETENSKAPLIG METOD

I detta kapitel skall uppsatsens metodval beskrivas och en överblick av den dess struktur, ges.

Syftet med uppsatsen är att beskriva och förklara framför allt revisorers men också kreditgivares väsentlighetsbedömning. Författarna delar Peter Öhmans (2006) ståndpunkt om behovet att först klarlägga dessa skillnader innan möjliga lösningar kan tas fram. Därför skall denna uppsats, utöver att direkt förklara förväntningsgapet och varför variationer finns i uppfattningarna, främst att kretsa kring att söka definiera och utreda vad som styr väsentlighetsbedömningen. Således hoppas slutligen mer djupa analyser om vad som på detta område orsakar förväntningsgapet, kunna göras. Detta skall ske genom utvecklandet av en modell bestående av sex hypoteser. Dessa hypoteser kommer alltså huvudsakligen kretsa kring de båda parternas delaktighet i förväntningsgapet. Där enligt har uppsatsen delats upp i två avsnitt. Den första hypotesen handlar om skillnader mellan revisorer och intressenter. Hypotes 2-5 rör sig uteslutande om väsentlighetsbedömningens variation bland revisorerna. Även avvikelser mellan de olika revisionsbolagens skall i hypotes 6 redogöras för.

I skapandet av hypoteserna har befintlig teori, främst från tidigare vetenskapliga studier använts. Uppsatsen har alltså anammat den s.k. deduktiva ansatsen. Då hypoteserna formulerats och motiverats, skall i enlighet med denna, de testas empiriskt. Den induktiva strategin ansågs inte vara lämplig för uppsatsen. Att som i denna först samla in empiriskt data och sedan utifrån detta utveckla en teori, skulle för uppsatsramen vara alltför omständligt och tidskrävande. Detta bedömdes inte heller vara nödvändig, då det på området redan utvecklats flera relevanta teorier. De ingående tolkningar som med den induktiva strategin hade möjliggjorts ansågs inte heller vara skäl nog att istället välja denna. I anslutning till den deduktiva strategin är även uppsatsens s.k. eklekticism viktig att nämna. I denna sammanblandas inslag från flera olika teorier. Uppsatsen söker alltså förklara väsentlighetsbedömningen som fenomen genom att se till en mångfald av tidigare gjorda teser. Nedan följer en redogörelse för dessa.

En teori som är relevant för denna uppsats är den s.k. intressentmodellen. Utifrån denna har intressenternas, informationsbehov klarlagts. En intressent som i studien ansågs vara i trängande behov av korrekt och objektiv information från företag, är kreditgivarna. Studien samlas, då en kreditbedömning i hög grad baseras kring företags finansiella utlåtelse, därför kring kreditgivarnas väsentlighetsuppfattning. Kreditgivarens situation framhövs även genom agentmodellen. I och med det sk. trepartsförhållandet kan ett större resonemang kring revisionens funktion kopplas till förväntningsgapet. Nationalekonomins tankar om marginalnytta och marginalkostnad har applicerats i utredningen om varför det råder skillnader i väsentlighetsbedömningen. Även den institutionella teorin har i samband med utredningen av skillnader i väsentlighetsbedömningen mellan företag, redogjorts för. Andra teoretiska utläggningar som gjorts är de om uppsatsens två huvudområden, väsentlighet och förväntningsgapet.

I enlighet med uppsatsens syfte ska inte sk. normativa teorier användas. Då dessa istället för att endast förklara, beskriver vad man bör göra, är de för denna studie inte lämpliga (Deegan & Unerman, 2006).

Den empiriska delen av uppsatsen baseras på en surveyundersökning, vilken skall genomföras genom en sk. enkätundersökning. Genom användandet av denna datainsamlingsteknik förväntades en stor svarsfrekvens. Surveyundersökningen kommer att vara analytiskt inriktad. På så sätt skall den kunna bidra till en förklaring hypoteserna. I analysen av variablerna kan det således testas om det finns ett signifikant samband. (Saunders et al., 2007)

2.1 Kapitelsammanfattning

I uppsatsens metodkapitel fastställdes att utredningen av förväntningsgapet baseras på dess två aktörer, kreditgivarna och revisorerna. Detta skulle ske genom uppbyggandet av en modell med sex hypoteser. Den sk. deduktiva strategin föredrogs framför den induktiva. Likaså skulle resonemanget i uppsatsen bygga på eklektiskt tillvägagångssätt, då flera olika teorier används för att forma en egen. Främst baserades uppsatsens teoretiska resonemang på agent och intressentmodellen. Uppsatsen datainsamlingsmetod bestod av en sk. surveyundersökning, vilken skulle genomföras genom en enkätundersökning.

3. TEORI

För att understödja uppsatsens avslutande analys skall i detta kapitel uppbyggas en bastant teoretisk grund. Inledningsvis kommer detta att ske genom att olika för uppsatsen centrala begrepp redogörs för. Dessa begrepp kommer därefter att kopplas samman med ett antal kärnfulla hypoteser, som i sin tur ligger till grund för de två sista kapitlen. Uppsatsens inriktning att utreda förväntningsgapet från två håll, framhävs genom uppdelningen av hypoteserna i två underrubriker.

3.1 Väsentlighetsbedömningen och förväntningsgapet

3.1.1 Intressentmodellen och revisionen

I den s.k. intressentmodellen redogörs för företagets förhållningssätt till olika aktörer i samhället. Enligt teorin kommer dessa intressenter endast att fortsätta verka i företaget så länge som utbytet anses vara lönsamt. Skärvard & Olsson (2004) De anställda förväntar sig tex. goda arbetsvillkor och löner. Leverantörer, samhället och kunder har även de liknande krav på företaget.

De för uppsatsens resonemang mest betydelsefulla intressenterna är företagsledningen ägarna, och långivarna. Vi anser att dessa tre är de som mest gagnas av sanningsenlighet i de ekonomiska rapporterna. Både kunder och leverantörer har självfallet intresse i företagets betalningsförmåga och överlevnad, men detta är tämligen begränsat i förhållande till de ovanstående. Samhället, läs staten och skatteverket, har likaså stort intresse i korrekt ekonomisk rapportering. Dock finns det en fundamental skillnad i dessas olika informationsbehov; staten söker till skillnad från de andra intressenterna i möjligaste mån påpeka för låga skattebaserande resultat.

Företagsledningens behov av revisionen har även den hävdats vara betydande (Thorell, Norberg, 2005). Än viktigare är dock granskningen av företagets och företagsledningens rapportering (Power, 1997). Både ägare och långivare har behov av att få företagsledningens rapportering kontrollerad (Ijiri, 1975). Detta skall ytterligare utvecklas i nedanstående stycke.

3.1.2 Ijiris trepartsförhållande

För att bättre kunna förstå problemet med förväntningsgap bör läsaren upplysas om revisionens och revisorns funktion. Denna kan kort sägas vara att övervaka och utreda företagsledningens handlingar (Dunn 1996). Grunderna till detta behov har behandlats i många, mycket väl utvecklade teoretiska framställningar (Dunn, 1996). En av de tidigaste ställer upp tesen om agenter och principaler. Enligt Dunn (1996) kommer pga. bättre tillgång till information ledningen, agenterna berika sig själv på bekostnad av ägarna, principalerna. Detta på vissa punkter bestridbara – en av de vanligaste invändningarna består av agentmodellens alltför snäva syn på människans ensidiga nyttomaximering och medföljande cynism (Deegan & Unerman, 2005) - men likväl tillämpliga resonemang, kallas för agentmodellen.

Främst kommer agentens i denna modell egennyttiga handlande att resultera i att denne tillförsäkras sig stora förmåner i företaget. Man försöker i litteraturen att kartlägga grunderna till hur detta skall motarbetas. Ett vanligt sätt anges vara att tillsätta olika incitament och belöningsfunktioner. Snarare än att med sina otillbörliga förmåner dränera företaget, ska ledningen genom kontraktuella mekanismer drivas att verka för företagets bästa (Deegan & Unerman, 2005).

Ijiris (1975) stora bidrag till agentteorin är hans framhållande av revisorns roll som fristående part mellan agenten och principalen. Liksom i agentteorin fokuserar han på principalens prekära informationssituation i förhållande till agenten. Agenten kan i sin informationsdelgivning försöka dölja missförhållanden och ibland tom lagstridigheter. Därför riskerar principalen pga. agentens vilseledande och, som följd av de i föregående stycket nämnda kontraktuella mekanismerna, opportunistiska beteende, att ledas in i en alltför positiv och verklighetsfrämmande inställning till företaget.

Revisorn ska här enligt Ijiris (1975) teori träda in och granska sanningshalten i den information som företaget lämnar till principalen. I synnerhet med 1800- och 1900-talets samhällsekonomiska utveckling i åtanke, kan man ansluta sig till att Ijiris tankar är betydande för förklaringen av revisionens funktion.

I den globaliserade storskaliga marknadsekonomin har aktiebolaget pga. sin begränsade risk för investerarens personliga ekonomi, än mer blivit viktig för samhällets utveckling (Smiciklas, 2006). Då kapital i stor utsträckning allokeras via aktiemarknaden kommer revisionen att kretsa kring detta problem (Hansson, 2005).

Denna studie kommer dock att inrikta sig på kreditgivarnas förhållanden. Kreditgivaren befinner sig i stort i samma utsatta situation som ägarna av företaget. Som sades i samband med intressentmodellen, måste företaget se till att kunna blidka intressenterna för att dessa skall fortsätta att utföra tjänster för företaget. För att få de lån som önskas krävs bla. ett viss mått av solvens. Företagsledningen har således intresse i att se till att företagets räkenskaper är så ordnade att kreditgivaren inte avstår från att bevilja lån. Därmed kan kreditgivaren på ett liknande sett utsättas för företagsledningens oredliga beteende. Fördelen med att undersöka väsentlighetsbedömningen hos kreditgivarna är möjligheten till ett bättre urskiljande. Företagsägare kan tänkas utgöra en mer spridd och brokig skara människor. Kreditgivare är å andra sidan en begränsad grupp som arbetar med likartade arbetsuppgifter. Således torde en bättre generalisering kunna genomföras med kreditgivare som målpopulation. Likaså har det hörts röster om att kreditgivarna är en av de allra mest viktiga intressenterna vad gäller informationsdelgivning (Collis, 2003). Därför kan kreditgivarna här framhävas som minst lika angelägna intressenter som ägarna.

I diskussionen om revisorns mellanmansroll bör även i detta sammanhang ett viktigt och återkommande inslag att nämnas. Det främsta och mest påtagliga hotet mot revisorsfunktionen är att revisorn utvecklar ett vänskapsförhållande till företagsledningen, och därför i sin granskning inte kan tillvarata intressenternas, däribland kreditgivarnas, intressen. Oberoendet, kan således komma att hotas och förtroendet för revisionen att naggas i kanten. (Koh & Woh, 1998) Detta problem beskrevs Koh & Woo (1998) som att revisorn istället för en granskande part, skulle ses som ännu en företagets reklamman.

Detta resonemang skall i uppsatsen kopplas samman med förväntningsgapet och väsentlighetsbedömningen, två områden som läsaren genom teoriframställningen förhoppningsvis kommer att bli väl insatt i.

3.1.3 Risk och väsentlighet

Revisorn måste pga. tidsmässiga och ekonomiska orsaker, inför en revision göra flera överväganden. För att revisionen inte skall bli ineffektiv görs en abstraktion och en uppskattning av vad som innefattas i undersökningen. I centrum för denna inledande prövning ligger två till varandra nära kopplade begrepp. (FAR, 2006)

Risk

I revisorns *riskbedömning* skall företagets svaghetspunkter sättas i dager. (Dunn, 1996). En ordentlig, övergripande prövning av var riskerna i företaget finns måste i upptakten till revisionen göras. För att förenkla denna process har man delat in revisionsrisken i tre olika nivåer. Revisorn har att ta hänsyn till dessa. Den *inneboende risken* innefattar möjliga felaktigheter i företaget. Revisorn skall även beakta det granskade företagets egna interna kontroll. Risker för att denna inte fungerar väl och släpper igen fel, benämns *kontrollrisken*. Upptäcktsrisken definieras som risken för att revisorn själv undgår att upptäcka fel. Sammantaget utgör dessa tre typer av risker den s.k. revisionsrisken. (Moberg, 2006).

Väsentlighet

Även ett urval av det som anses vara *väsentligt* skall i revisionen göras. Revisorn skall fördjupa sig i de områden där risken för väsentliga fel kommer att få en stor påverkan på de finansiella rapporterna. (FAR, 2006). Väsentligheten spelar främst stor roll då revisorn bestämmer revisionens karaktär, omfattning och då effekten av eventuella felaktiga uppgifter skall avgöras (RS 320:411, p3)

Utformningen av den slutliga revisionen styrs alltså av hur både revisionsrisken och den s.k. väsentlighetsbedömningen artar sig. Man vill utöver att definiera möjliga risker avslutningsvis finna de områden och de punkter i dessa som är mest betydande för de ekonomiska rapporternas projicering av företaget.

Skulle inte detta urval ske är risken att revisorn från början granskar fullständigt irrelevanta ting. De eventuella felaktigheterna som verkligen har betydelse för bilden av företaget, skulle således aldrig uppdagas. (FAR, 2006)

Dunn (1996) påpekar och förklarar en för diskussionen mycket intressant inslag i väsentlighetsbedömningen. Pga. av intressenternas olika behov av information kommer dessas uppfattning av vad som är väsentligt att skilja sig åt. Därför kan det som ter sig som en liten post i verkligheten likväl vara viktig att granska. Det ovan skrivna torde vara av intresse för denna uppsats huvudhypotes och förväntningsgapet vad gäller väsentlighet.

Det omvända sambandet

Mellan risken och väsentligheten finns ett s.k. omvänt samband. Beroende av varandra kommer en ökning av det ena innebära en motsvarande minskning av det andra. Skulle revisorn göra en vidsynt väsentlighetsbedömning innebär detta logiskt sett att ett större underlag har granskats och risken där enligt minskat. (RS 320:411, p3)

Väsentlighetsbeloppet

Väsentlighetsbeloppet utgör ett av revisorn fastställt belopp för vad som skall betraktas som väsentligt och därmed kan tänkas påverkas företagets ställning. (FAR 2006) Vissa poster i redovisningen anses i regel mer utsatta än andra. Ett exempel på en sådan är varulagret. Varulagret är mycket svårbedömt och små felaktigheter kan få betydelse för hela årsredovisningen. (FAR, 2006). Därför bör revisorn vara ytterst uppmärksam vad gäller just denna typ av poster. Därav följer att väsentlighetsbeloppet troligtvis kommer anpassas och att vara lägre vid en prövning av varulagret.

Kvantitativa och kvalitativa faktorer

MessierJr & Martinov-Bennie (2005) delar upp grunderna till väsentlighetsbedömningen i kvantitativa och kvalitativa variabler. Vad gäller de kvantitativa faktorerna anges de finansiella rapporterna vara av stor vikt. Exempel på finansiella variabler av betydelse är storleken på tillgångar och eget kapital (Deegan & Unerman, 2005).

En annan kvantitativ faktor av stor vikt är de s.k. revisionsprogrammen. I en undersökning fastställdes att revisionsprogrammets utformning mellan de flesta företag och revisionsbyråer sällan i högre grad skiljde sig åt (Estes & Reames, 1988).

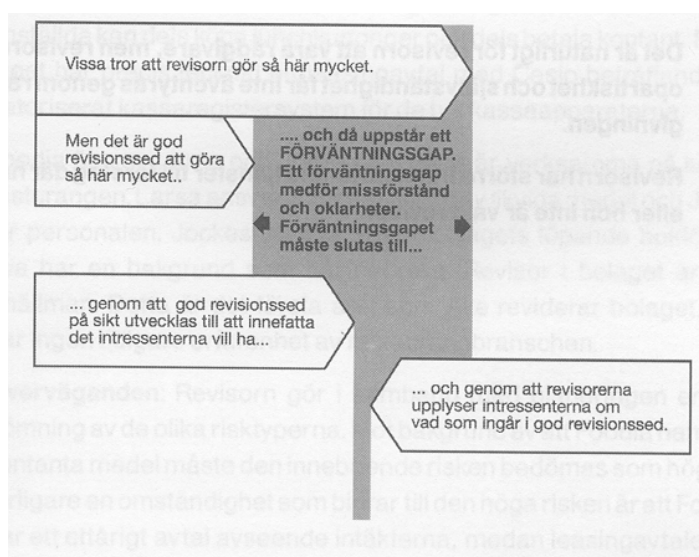
Tidigare års revisioner av företaget ifråga är ytterligare en ansenlig kvantitativ källa som ligger till grund för väsentlighetsbedömningen.

Än viktigare för uppsatsens resonemang kan sägas vara de kvalitativa faktorerna. I dessa ingår revisorns alla egna attribut. I och med att revisorn själv ska genomföra väsentlighetsbedömningen, kan dennes egenskaper sägas vara betydande. (Estes & Reames, 1988). Exempel på kvalitativa faktorer som kan spåras till revisorn själv är dennes ålder, erfarenhet, befattningsgrad och kön. Dessa ska genom uppsatsens andra, tredje och femte hypoteser närmare utredas.

3.1.4 Förväntningsgapet - En definition

Förväntningsgapet har sedan länge varit ett problem inom revisionsforskningen. Någon fullständig konsensus kring en definition av förväntningsgapet har man dock aldrig lyckats fastställa. (Öhman, 2006). Författarna finner det vara av vikt att ur detta urval av olika formuleringar välja ut en mest träffande.

Ett förtydligande exempel på oenigheten mellan olika forskare är kontrasten mellan Fars revisionsboks och andra mer objektiva författares uttolkning av begreppet. I Fars revisionsbok görs kopplingen mellan de förväntningar som intressenterna har, och vad god revisionsred innebär för revisionen (Se bild).

Figur 1 Förväntningsgapet enligt FAR (2006; 131)

I denna skolboksillustration döljer sig genom en otydlig formulering en smärre men likaledes vilseledande pretention. Detta intryck stärks av den text som i boken föregriper illustrationen: *”Ett förväntningsgap uppstår lätt när de olika intressenternas förväntningar på revisorn inte svarar mot vad revisorn faktiskt kan och får göra”* (FAR, 2006;131). Istället för att som t.ex. Liggio (1974), påpeka både intressenternas och revisorernas egen delaktighet i missuppfattningen av sin ansvarsbörda, antyds att det enbart är intressenterna som är grunden till förväntningsgapet. Om en utredning av förväntningsgapet baseras på FARs, synsätt skulle således en sida av problemet - som visserligen kan tänkas vara mindre omfattande - helt att bortses ifrån. Vi finner därför Öhmans (2006;132) definition vara mer talande. Förväntningsgapet beskrivs av honom som *”en diskrepans mellan vad intressenter och revisorer uppfattar att revisorerna ägnar och/eller ska ägna sig åt”*. Detta klarläggande ligger som läsaren snart skall upptäcka, till grund för uppsatsens hypoteser och den på kreditgivare och revisorer baserade rubrikuppdelningen.

3.1.5 Olika typer av förväntningsgap

Förväntningsgapet yttrar sig på flera olika sätt (Sweeney, 1997). Nedan följer en kort genomgång av dessa. Ett klargörande har här syftet att både upplysa om vad förväntningsgapet är, och att ytterligare bereda vägen för de nedanstående hypoteserna.

Felaktigheter

Som nämnt har revisionen gått från att vara en helomfattande genomgång av räkenskaperna, till en kostnadseffektiv stickprovskontroll. Kanske är det på denna punkt som väsentlighetsbedömningen är mest central; intressenter förväntar av revisionen en högre grad av tillförlitlighet än vad revisorn är villig att gå i god för. (Sweeney, 1997)

Oegentligheter

Skandalerna och rättsträttorna kring bolagsbedrägerierna blottställde i början av 2000-talet revisionsbranschen fatalt. Problemen har dock inte som påstås berott på utbredd inkompetens och slappa granskningsrutiner. Tydligt är här istället att förväntningsgapet återigen satt sin misstolkande prägel.

Revisorn kan alltså inte, intressenternas uppfattning tilltrots, fullt ut ställas till svars för förbiseendet av de eventuella brott som begåtts i det reviderade företaget. (Shaikh & Talha, 2003)

Rapporteringen

Det har även vad gäller informationsdelgivningen i revisorns revisionsberättelse konstaterats ett förväntningsgap. Intressenterna betraktar främst informationen om omständigheter som är ofördelaktiga för företaget, vara alltför sparsmakad. (Öhman, 2006). Power (1997) utvecklar denna tanke och påpekar att revisionsberättelsen för att verkligen kunna tillföra intressenterna värde, måste vara mer omfattande och mindre standardiserad.

Oberoendet

Revisorns oberoende har sagts vara en av grundpelarna för en väl genomförd revision. Om intressenterna känner att revisorn påverkas av det reviderade företaget, kommer förtroendet för revisionen att urholkas. Detta får till följd att revisorns funktion som en utomstående, trovärdig granskare kommer att förverkas (Dunn, 1996). En undersökning visar att det i Storbritannien vad gäller oberoendeuppfattning mellan intressenter och revisorer, råder ett påtagligt förväntningsgap. Intressenterna ansåg inte i samma grad som revisorerna, revisionen vara fristående från revisionsobjektet (Humphrey, Moizer & Turley, 1993). En annan undersökning från samma land specificerade att intressenter betraktar stora lönsamma klienter som det allvarligaste hotet mot revisorns oberoendeställning (Beattie, Brandt. & Fearnley. 1999).

Detta problem kommer genom analysen av fråga 6 i vår enkät, som behandlar tidsmässig förtroendeförbättring mellan revisor och reviderat företag, att utvecklas vidare.

I Sverige har oberoendeproblemet bl.a. bemötts av lagstiftning. Aktiebolagslagens § 9:17 behandlar ett flertal punkter där jäv föreligger. Än viktigare är Revisorslagen 20 och 21 §§ som under namnet Analysmodellen anger bedömningsgrunderna för när revisorn inte ska anses som självständig och opartisk. (Moberg, 2006). Enligt Mobergs, (2006:93) uttolkning av lagförarbeten innebär dessa två begrepp att revisorn ska utföra sin granskning ”utan sidoblickar”. Revisorn skall alltså inte verka i företagsledningens intresse.

Fortlevnad

Det har även sagts finnas ett förväntningsgap om revisorns skyldighet att göra en korrekt bedömning om företagets fortlevnad och risk för sammanbrott (Sweeney, 1997).

Kvalitet

Öhman (2006) poängterar att ett förväntningsgap även finns vad gäller kvaliteten på revisorns arbete. Han hänsyftar här främst på kompetens, bedömningsförmåga och branschkunskap - tre inslag som senare i hypotes tre sägs vara en viktig del i väsentlighetsbedömningen. Humphrey (1993) visade i sin undersökning vidare att intressenter i högre grad än revisorer anser stringens kring revisionsstandarder och god branschkunskap vara viktigt för revisionen.

3.1.6 Motverkande av förväntningsgapet

Litteraturen beskriver främst två olika sätt att bemöta förväntningsgapet. Starkast enighet bland forskare som uttalat sig finns i åsikten att motverkandet av förväntningsgapet främst bör ske genom ökad kommunikation mellan revisionsbranschen och intressenter. (Koh & Woh, 1998). Koh & Woh (1998) påpekar att större insikt i revisionsverksamhet från intressenternas sida, kommer att leda till att mer realistiska krav ställs på revisionen. Utbildningen bör bl.a. innefatta klarläggandet av revisionens verkliga och ibland beklagligt nog menligt begränsade, omfattning (Boyd, Boyd & Boyd, 2000/2001)

I anslutning till klarare informationsdelgivning, nämns även att revisionen skall anpassas till intressenternas förväntningar (Sweeney, 1997). God revisionssed, dvs. branschpraxis skall således ändras så att intressenternas behov beaktas. Öhman (2006) påpekar i detta sammanhang att revisionsbranschen gärna tar på sig rollen att definiera vad revisionen ska innebära.

På så sätt försöker de styra debatten mot att endast handla om hur intressenternas förväntningar skall fås att inpassa med revisorernas egen syn på revision. Revisionens anpassning till intressenternas behov ses alltså samtidigt som oönskvärd.

3.2 Kreditgivare

3.2.1 Skillnader mellan revisorers och kreditgivares uppfattning av väsentlighet

3.2.2 Revisorns väsentlighetsbedömning

Det har i denna uppsats konstateras att problemet med förväntningsgapet härrör från två missförhållanden; revisorns egen okunskap om sin befattning, och de externa intressenternas övervärdering av revisorns granskning (Josephson, Nilsson, 2006). Då man ser till den försvarsställning som revisionsbranschen bl.a. pga. Enron-skandalen tvingats inta, är det tydligt att revisionsbranschen själv bedömer att de externa intressenternas felaktiga uppfattning är mest bekymmersam (Koh & Woh, 1998). Det finns även starka skäl att anta att överskattningen av revisionen är det största problemet vad gäller förväntningsgap inom revision. Revisorn är som bekant både högskoleutbildad och har minst tre års arbetslivserfarenhet (Revisorslag 2001:883 § 4, FAR 2006). Därför torde rimligtvis denna, i motsats till de externa intressenterna, i detta fall kreditgivare, som på området ju är lekmän, - vara väl insatt i sitt ansvar för felaktigheter. Även om revisionsbranschen tenderar att övervärdera informationsanvändarnas delaktighet i förväntningsgapet (Öhman, 2006), har dessas stora skuld till problemet gjort att författarna valt att dessa skall stå i centrum för uppsatsens första hypotes. Denna behandlar således företrädesvis kreditgivarens felaktiga uppfattning av väsentlighet i revision.

Vad gäller intressenternas roll i förväntningsgapet framhåller Sweeney (1997) att det främst är dessas felaktiga uppfattningar som ligger till grund för förväntningsgapet. Hon framför dock reservationen att revisionen också behöver genomgå ett förändringsarbete. Då förväntningsgapet är ett sedan lång tid diskuterat problem har det genomförts åtskilliga empiriska undersökningar. Koh & Woh (1996) och Dixon (2006) listar ett flertal. Denna kom bl.a. fram till att informationsanvändarna I USA hade en helt annan uppfattning om upptäckande av både felaktigheter och olagliga handlingar. Jenninngs et al. (1991) undersökte rättsväsendets syn på revisionen. Denna visade att domare på denna hade högre förväntningar än revisorerna.

Power (1997) konstaterar att det finns en stor avvikelse mellan vad revisorn och de externa intressenterna anser bör läggas vikt på vid revisionen. I sin studie hävdar han att detta beror på att revisionsberättelserna inte är tillräckligt innehållsrika för att informationen skall vara till nytta för intressenterna. Intressenterna förväntar sig alltså enligt denna undersökning att revisorn i högre grad skall ge relevant information om företaget. Det har även sagts att det finns skillnader mellan revisorer och intressenters tankemönster. (Öhman, 2006).

Vad gäller den intressent som denna studie inriktar sig på, finns det flera speciella kännetecken. Kreditgivaren har att förlita sig på redovisningens utsago om både företagets kortsiktiga och långsiktiga ställning (Smith, 2006). Detta gör denne, som inte har någon annan information om företagets solvens än den som kommer från de ekonomiska rapporterna, att tillgå, ytterst beroende av revisionens kvalitet. Powers (1997) antydning att intressenter vill ha mer information, verkar i synnerhet därför passa in på kreditgivaren. Det som Smith uttrycker som kreditbeviljandets ”antingen eller karaktär” tyder också på att kreditgivaren i slutänden måste träffa ett någorlunda summariskt beslut. Osäkerhet kring revisionens kvalitet torde därför kunna ha stora konsekvenser och göra att kreditgivaren i hög grad av revisorn kräver en omfattande granskning.

En intressant vinkel av problemet speglas genom Nationalekonomin. Revision innebar i slutet av 1800-talet en totalgranskning av företagets räkenskaper (Sweeney, 1997). Med tiden blev dock granskningen av rationella skäl mindre omfattande. Revisionens syfte vägdes alltså mot dess kostnader – nytta ställdes mot kostnad. Därav uppstod som bekant behovet av väsentlighetsbedömningen. Då man inte längre kunde granska allt skulle istället det mest optimala underlaget väljas ut dvs. marginalnyttan skulle sammanfalla med marginalkostnaden (Eklund, 2004).

Motsatsvis behöver inte kreditgivaren ta hänsyn till detta. Informationen denne erhåller är ju gratis. Det är en erkänd nationalekonomisk tes att gratisprodukter kommer att överkonsumeras (Eklund, 2004). I detta fall finns det ingen som helst press på kreditgivaren att begränsa sina anspråk på mängden information.

I enlighet med detta borde, om man utgår ifrån att långivarna i alla situationer föredrar lägre revisionsrisk, långivaren preferera att väsentlighet skall omfatta granskning av hela redovisningen.

H1: Det finns skillnader mellan revisorers och kreditgivares uppfattning av vad som utgör väsentligt

3.2.3 Väsentlighetsbedömningen i praktiken

I revisionsstandarden RS 320 benämns väsentlighet övergripande i en tre sidor lång redogörelse. Här beskrivs grunderna som tillsammans med annan normering och branschpraxis utgör god redovisningssed, och skall ligga till grund för väsentlighetsbedömningen. Det sistnämnda begreppet möjliggör ett mer pragmatisk och flexibel förhållningssätt till väsentlighetsbedömningen. Använder man detta något flytande uttryck kan man, samtidigt som viktiga ändringar i innebörden ej utesluts, undgå en omständlig men likväl omöjligtvis uttömmande redogörelse. (Nilsson, 2002)

Själva grundstommen till denna praxisbaserade väsentlighetsbedömning är dess anpassning till omständigheter och företaget i fråga (Flint, 1988). Revisorn måste alltså vara uppmärksam på förändringar både i företaget och i dess omvärld. Väsentlighetsbedömningen är därför även avhängig både revisorns kunskaper och erfarenhet. Denna måste bla. kunna applicera sin insikt i orsakssambanden på de händelser som präglar företaget.

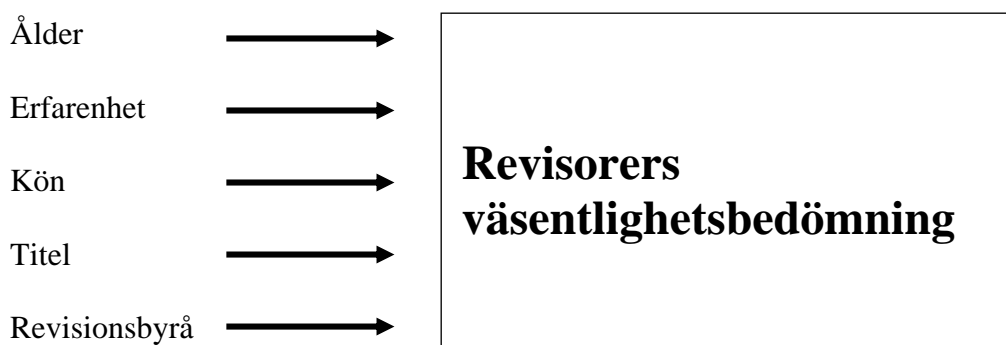
Det ovan sagda, som vid eftertanke nog ter sig som naturligt, kan åskådliggöras i ett exempel. Av stor vikt för ett företags ställning är kundfordringar (Smith, 2006). Under normala omständigheter kan kanske ett bortfall av en kundfordring på ett mycket litet belopp anses vara obetydligt för ett företag. Annorlunda skulle det dock vara om en plötslig förändring tex. en konjunkturedgång i en för företaget viktig marknad, påverkar kundernas solvens. Ett större antal kunder med små skulder och betalningssvårigheter skulle kunna ha negativ inverkan både företagets balans och resultaträkning. Därför måste väsentligheten bedömas striktare och innefatta ett större underlag. Revisorn kan således här inte bara se till beloppen på nedskrivningarna. Kunskapen om vad en förestående konjunkturförändring kan tänkas innebära för värdet av kundfordringarna måste tas med i bedömningen, och om risken för värdeminskningar i kundfordringarna väsentlighetsbeloppet sänkas, så att fler fakturor kan inbegripas. (se "det omvända orsakssambandet").

Flera författare har tidigare framhävt vikten av revisorns förtrogenhet med företaget. Bl.a. Bedard & Wright, (1994) och Flint (1988) påpekar betydelsen av revisorns kännedom om branschen och det reviderade företaget ifråga. En fullgod väsentlighetsbedömning är enligt dessa beroende av att revisorn lyckas skaffa tillräckligt med erfarenhet och kunskaper om företaget som granskas. Enligt Latshaw och Thompson (2003) kommer bedömningen i slutänden att utgöras av en sammanfogning av kvantitativa och kvalitativa faktorer. Hur väsentlighetsbedömningen kommer att utveckla sig beror enligt dem på hur revisorn i förhållande till sin erfarenhet, och personliga egenskaper, dvs. kvalitativa faktorer, kommer att reagera på förändringar i företaget och handlingar i företagsledningen.

Då en sammankoppling mellan revisorns egna attribut och tidsmässiga förändringar i väsentlighetsbeloppet görs, kan denne i sin bedömning alltså sägas vara foglig i förhållande till företagets förändring och utveckling. Revisorn försöker således att genom sina kunskaper och att i sitt agerande enligt det som denne uppfattar som god revisionssed, förhålla sig till företaget.

Utifrån den definition som bestämdes tidigare, tas i denna studie fasta på de två olika parterna i förväntningsgapet. Genom hypotes ett har i detta teorikapitel kreditgivarnas delaktighet i gapet behandlats.

Följande hypoteser kommer med utgångspunkt i det ovanstående resonemanget avhandla varianser i revisorernas egna förutsättningar och dessas inverkan på väsentlighetsbedömningen. Således hoppas revisorns bidrag till förväntningsgapet att kunna klargöras.

Figur 2 visar de faktorer vi kommer att behandla.

3.2.4 Tidsaspektet

Enligt Flint (1988) kommer en revisors goda förtroende för det revisionsunderkastade företaget att leda till att väsentlighetskravet blir större (Flint, 1988). Ett rationellt antagande är att detta beror på att revisorn med tiden kommer att kunna applicera den insikt som förvärvats i både företagets verksamhetssätt och företagskultur.

Det kan te sig som naturligt att en revisor i början av sin revision i sin ovetskap måste vara mer försiktig i sina bedömningar och att granskningen därmed kommer att innefatta mer. Frågan är dock om revisorns säkerhet enbart beror på denna självklara process där bättre vetande möjliggör effektivare bedömningar. Den återkommande diskussionen om oberoende träder här in i bilden.

Bla. Wolf et al. (1999) påpekar risken för att revisorn bygger upp ett klientförhållande till företaget, och därmed riskerar eftersätta sina förpliktelser gentemot intressenterna. Relationen till företagsledningen får som tidigare nämnts enligt Revisionslagens regler om opartiskhet och självständighet inte bli för fryntlig (Revisionslag § 21:1d). Problemet att undvika ett vänskapsförhållande mellan revisor och företagsledning försvåras av att revisorn med jämna mellanrum har personlig kontakt med företagsledningen. Detta samtidigt som de övriga intressenterna oftast är helt orepresenterade (Wolf et al., 1999). I slutänden kan bandet till företaget leda till att revisorn inte kan motsätta sig krav från företagsledningens sida och kanske tom. finner det besvärligt att exponera felaktigheter och oegentligheter (Dunn, 1996).

Likaså revisorns ekonomiska förhållande till det reviderade företaget har ansetts påverka oberoendet (Öhman, 2006). Bakgrunden till detta är främst att företaget betalar arvode till revisorn . Undersökningar visar också att revisionsbolag ofta tjänar mer pengar på tilläggstjänster än på själva revisionsuppdraget. Revisorn kommer därför att fungera som säljare av dessa tjänster. (Öhman, 2006) Företagets ekonomiska inflytande på revisorn i kombination med att det granskande företaget på eget bevåg beslutar om revisorns entledigande, gör att revisorn har visst intresse att inte stöta sig med företagsledningen. Negativa utsagor från revisorn skulle av företaget tex. kunna bemötas genom att denne ersätts med en ny. I sin önskan att blidka företagsledningen kan revisorn av dessa ekonomiska anledningar ytterligare tänkas bli mildare i sin kritik (öhman,2006)

Revisorn kan alltså pga. vänskapsförhållandet och de ekonomiska orsakerna underminera den yrkesuppgift och som Ijiri lagt fram. Då sades att revisorn genom sin granskning skall skapa legitimitet kring informationen som företagsledningen lämnar. Om intressenterna inte längre anser revisorn vara oberoende, kommer denna funktion att ha förverkats. Detta problems förhållande till väsentlighetsbedömningen skall i analysdelen behandlas genom fråga sex (Öhman, 2006).

3.2.5 Väsentlighetsbedömningen beroende på ålder och erfarenhet

Eftersom bedömningen av vad som utgör väsentligt slutligen ska göras av revisorn själv, är det för denna uppsats av intresse att utröna på vilket sätt ålder och erfarenhet inverkar (Flint, 1988). Öhman (2006) understryker just vikten av att vid sidan av inblick i differenser mellan olika revisionsbyråer också se till de individuella skillnaderna i revisorernas erfarenhet.

Bland flera forskare finns det likaledes enighet om att erfarenheten har stark inverkan på revisionen (Öhman, 2006, Icerman & Hillison 1991). Icerman and Hillison (1991) påpekar att en revisor med längre arbetslivserfarenhet förvisso kommer att ha större kunskaper och därmed göra en bättre väsentlighetsbedömning. Estes & Reames (1988) visar i sin undersökning att äldre revisorer ideligen väljer lägre väsentlighetsbelopp. Dessa gör alltså en striktare och mer omfattande väsentlighetsbedömning. Man kan spekulera i om detta har att göra med äldre människors mer konservativa och restriktiva hållning. Viktigt att notera här är att samma samband i denna undersökning ej fanns mellan erfarna och oerfarna revisorer. Erfarenhet kommer enligt undersökningen alltså inte leda till en strängare väsentlighetsbedömning – om än att revisorerna själva fäster större tillit till sin bedömning. I uttolkningen av enkätens svar kan man med hänsyn till dessa två undersökningar inte utgå ifrån att ålder automatiskt innebär stor erfarenhet.

I likhet med Estes Reames (1988) slutsatser hävdar Peter Öhman (2006) att erfarenhet tillsammans med revisionsfirmornas inverkan, är de faktorer som mest påverkar väsentlighetsbedömningen. Enligt honom kommer mer rutinerade revisorer att göra bättre övergripande bedömningar i revisionen. Detta är en uppfattning som också delas av Iskander & Iselin (1999). Skulle Öhmans (2006) och Iskander Iselins (1999) slutsatser uppfattning stämma, kan man hävda att erfarenhet påverkar kvaliteten på väsentlighetsbedömningen, men inte styr den i en konsekvent riktning.

H2: Ju äldre en revisor är, desto strängare blir väsentlighetsbedömningen.

H3: Erfarenhet leder inte strängare väsentlighetsbedömning.

En undran nära besläktad med det ovanstående resonemanget är den om huruvida väsentlighetsbedömningen skiljer sig åt mellan godkända och auktoriserade revisorer. Den auktoriserade revisorn har utöver kvalifikationskraven för den godkända revisorn läst 20 extra poäng på högskola, erhållit ytterligare två extra års upplärning samt examinerats i det sk. Högre revisorsprovet (FAR, 2006). Sannolikt innebär detta att den auktoriserade revisorn både är mer kunnig och kompetent. Öhman (2006) menade som nämnt ovan, att den erfarna revisorn kommer att göra en mer kvalitativ väsentlighetsbedömning. Detta spiller i hög grad över på utredningen av befattningstypens inverkan.

I detta sammanhang är det därför intressant att trots dess nära samband utröna skillnaderna mellan dessa två variabler. En auktoriserad revisor är *inte nödvändigtvis* mer erfaren än en godkänd. Den absolut skillnaden finner man istället i de nämnda kvalifikationskraven.

Vidare kan den högre titeln tänkas ge den auktoriserade revisorn anledning att försöka bevara sin dignitet och därför i högre grad göra korrekta väsentlighetsbedömningar eller striktare väsentlighetsbedömningar.

En tanke är också att väsentlighetsbedömningen kan påverkas av den typ av uppdrag, och den ansvarsbörda i dessa, som auktoriserade respektive godkända revisorer normalt sätt tilldelas. Vad gäller t.ex. vissa typer av aktiebolag krävs att minst en revisor skall vara auktoriserad. Detta gör att den auktoriserade revisorn troligtvis besitter bättre specialistkunskaper om större börsbolag. Den auktoriserades bedömning kan således tänkas vara av högre kvalitet. Dock borde den inte konkret yttra sig i att den gör väsentligbedömningen striktare. Någon åskådlig inverkan på förväntningsgapet kan i så fall även vad gäller yrkesbefattning inte mätas.

H4: Auktoriserade revisorer gör inte strängare väsentlighetsbedömningar än godkända revisorer.

3.2.6 Könsmässiga skillnader i väsentlighetsbedömningen

Ett inslag i revisionen som flitigt diskuterats är den inverkan som revisorns kön har. (Deaux, 1984, Welsh, 1992) Ämnet kvinnor och revision har behandlats i flera akademiska studier. Då kvinnor som revisorer på revisionsbyråer först började göra inträde, var intresset för att utreda skillnaderna litet (Welsh, 1992). Snart fastställde man dock att kvinnopsykologi obestridligen hade en påverkan på revisionen. I studier har man därför som en ram för vidare utredning, hänvisat till vanliga psykologiska slutsatser om kvinnors handlingssätt. Viktiga och grundläggande studier från feminismens barndom försöker urskilja kvinnligt beteende utifrån de biologiska betingelserna, och de skapade av kulturella och sociala krafter. (Hare, Mustin & Marecek, 1988) Denna uppdelning har enligt Welsh (1992) inverkan på de kvinnliga revisorernas sätt att tänka. I förbindelse med detta är även de två indelningarna av över och undertolkningar av skillnaderna mellan könen värda att nämna. S.k. alpha bias innebär att skillnaderna överdrivs. Beta bias syftar på människors tendenser att undervärdera olikheterna. (Hare, Mustin & Marecek, 1988)

Psykologen Gonner (1997) försöker i sitt resonemang kring skillnader mellan kvinnor och mäns psykologi att särskilja de två könen olika tänkesätt (Gonner, 1997). Han framhäver inte några av de två könen som generellt bättre på tänkande. Dock påpekar han olikheter som kan innebära helt skilda arbetsresultat. Påtagliga drag i kvinnors sätt att tänka är dess bredd och vidsynhet. Genom en i förhållande till män annorlunda hjärnkonstruktion kan enligt Gonner (1997) kvinnor bättre sammankoppla saker och problem. Men å andra sidan angriper istället problem mer ensidigt och tenderar att se separat och isolerat på de olika delarna av en svårighet.

Vad detta kan ha för implikationer för en väsentlighetsbedömning i en revision är mycket svårt att uttala sig om. Gonner (1997) påpekar dock något som i sammanhanget kan vara av intresse. Samtidigt som män besitter god förmåga till att förenkla och därmed förstå problem, kan de bortse från detaljer som är avgörande för dess lösning. Med tanke på den beskrivning av väsentlighetsbedömningens grundläggande natur som gjorts i denna studie, behövs inte påpekas just vikten av uppmärksamhet inför detaljer i företaget och dess omgivning. Utifrån Gonnors (1997) kunskaper kan man måhända inte med säkerhet komma fram till att kvinnor i sin väsentlighetsbedömning skulle vara mer kompetenta. Men likväl är det intressant att männen i sitt tänkande ter sig som smått stela och halsstarriga.

Lott, (1990) kom i en undersökning på att kvinnor mer än män i grupp tenderar att agera konformt. Lott (1990) slutsatser borde om riktiga göra den kvinnliga revisorns väsentlighetsbedömning mindre frisinnig och till revisionsfirmans tidigare handlingar, starkare bunden.

Det har även gjorts flera undersökningar om könsmässiga skillnader inom revisionsforskningen. En av dessa är Timothy, J., Fogarty Cases (1996). Case sluter sig till uppfattningen att det är viktigt att skillnaderna klarläggs. Undersökningen försökte utreda hur stora olikheterna var mellan de olika könen uppfattning av arbetsmiljön på revisionsbyråerna. Case kunde av fyra undersökta områden konstatera att uppfattningarna bara skiljde sig åt på ett; kvinnor fanns mer villiga att frivilligt lämna organisationen.

Den närmsta och viktigaste kopplingen som kan göras mellan väsentlighet och könsberoende beteende är den om graden av riskaversion. Det är en vanlig uppfattning att kvinnor i allmänhet är mer riskaversa än män (Watson & Mcnaughton, 2007).

Detta verkar vad gäller många företeelser också vara empiriskt belagt. Gonner (2007) hävdar bla. att kvinnor ofta starkare reagerar på hot och faror. Konkreta resultat om kvinnors och mäns särskiljande beteende vad gäller finansiellt risktagande finner man i en undersökning gjord år 2006 (Schubert, 2006). Författarna till denna upptäckte att kvinnor i likhet med den allmänna uppfattningen var mer riskaversa än män. De poängterade att kvinnor i styrelser kan tänkas avstå från riskprojekt som i längden borde kunna ge företaget större avkastning. Samtidigt menade författarna att kvinnors förhållningssätt till riskkontroll skulle kunna leda till en bättre balans i företags riskbedömningar (Schubert, 2006).

I en annan studie fann dock Iqbal, et al. (2007) att manliga vds vara *mer* riskaversa vad gäller handhavandet av tilldelade optioner. Detta tyder på att riskaversion trots att vissa generella drag kan skönjas, inte i alla situationer är mer påtagligt bland kvinnor än män. Undersökningen indikerar alltså på en diversifiering i kvinnors riskaversion och att denna varierar i förhållande vilka vilken typ beslut det handlar om. Därför är i analysen av väsentlighetsbedömningen Watson & Mcnaughton (2007) studie om de verkliga orsakerna till kvinnors riskbeteende, intressant.

Denna hävdade bla. att kvinnor främst skiljer sig åt på vissa punkter, och då oftast vad gäller sannolikhetsskattning

Om än att det i många undersökningar om risk och kön finns varianser både i grad och form av riskaversion, finns det underlag att tro att kvinnor i regel har en restriktivare syn på risktagande än män (Fehr-Duda, et al., 2006, Iqbal et al., 2006) Analogt med detta hävdar hypotes fem, då en utökad väsentlighet innebär lägre risktagande, att samma förhållande råder vad gäller kvinnliga revisorer och väsentlighetsbedömningen.

H5: Kvinnliga revisorer gör striktare väsentlighetsbedömningar än manliga.

3.2.7 Väsentlighetsbedömningen och olika revisionsbolag

Power (2003) påpekar, liksom författarna i inledningen av denna uppsats, väsentlighetsbedömningens subjektiva inslag och bindning vid personliga bedömningar.

Detta kommer enligt Power även att ske om det finns en definierbar revisionsstandard för hur arbetsmomentet skall granskas. Bedömningen är alltså så subtil att revisionsstandarderna riskerar att hamna i skuggan av personliga inslag i revisionsprocessen. Detta smått vinklade och finkänsliga drag understödjer misstanken att det mellan olika revisionsbyråer råder skillnader i hur väsentlighetsbedömningen görs. Tex. Messier et al. (2005) påpekar att det är tydligt att revisionsbyråer anser olika saker vara väsentliga.

En teori som är behjälplig i utredningen om skillnader i väsentlighetsbedömningen, är den sk. Institutionella teorin. Denna behandlar hur organisationer anpassar sig efter olika förhållanden. Enligt teorins sk. Imitations isomorfism kommer revisorerna att anpassa sig efter revisionsbyråns vedertagna tillvägagångssätt. (Deegan, Unerman, 2005). Tex. lärs den nyanställde i firman upp av en mentor. Den nyanställde kommer således att använda sig av samma tillvägagångssätt, och även själv för detta vidare. På detta sätt kommer, enligt teorin, revisionsbyråerna att anamma egna förfaranden. Med stöd av bla. Fischer (1996) anser författarna att detta kan komma påverka väsentlighetsbedömningen att skilja sig åt mellan de olika revisionsbolagen. Enligt Fischer (1996) är strukturer något som den nyanställde gradvis delgörs i.

Efter kort tid i företaget kommer denne känna sammanbundenhet med revisionsbyråns interna förväntningar (Fischer, 1996). Strukturen kommer gradvis att inkorporeras samtidigt med att den anställda tilldelas mer ansvar och förtroende.

Imitationsisomorfismen är dock även applicerbar i ett vidare perspektiv. Firman kommer också att se till konkurrenters tillvägagångssätt och imitera det förfarande som anses optimalt. Således kan i varje fall vissa av dessa tänkas vara imitationer av konkurrenters.

Iskander Iselin hänvisar i sin studie till en undersökning gjord av Carpenter et al.(2004)Denne påpekar kulturella skillnader som betydande för en organisations revisionsstruktur. Vidare anser Kinneys (1986) att firmor som har ett mer mekanistiskt synsätt på revisionen i högre grad kommer att låta standarder och även inmatningsmodeller, där endast siffror skall tillfogas, styra revisionen.

Väsentlighetsbedömningen är på de byråer som inte följer interna standarder och modeller, mer benägna till individuella bedömningar och torde därför vara mer varierande på sådana byråer. Enligt Icerman & Hillison (1991) kommer även det mekanistiska bolaget att anmärka på eller kräva avhjälpning av mindre fel.

H6: Väsentlighetsbedömningen skiljer sig åt mellan olika revisionsbolag.

3.3 Hypotessammanfattning

H1: Det finns skillnader mellan revisorers och kreditgivares uppfattning av vad som utgör väsentligt.

H2: Ju äldre en revisor är, desto strängare blir väsentlighetsbedömningen.

H3: Erfarenhet leder inte strängare väsentlighetsbedömning.

H4: Auktoriserade revisorer gör inte strängare väsentlighetsbedömningar än godkända revisorer.

H5: Kvinnliga revisorer gör striktare väsentlighetsbedömningar än manliga.

H6: Väsentlighetsbedömningen skiljer sig åt mellan olika revisionsbolag.

3.4 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har begreppen förväntningsgap-väsentlighet och dess betydelse för revisionen, förklarats. Väsentlighetsbedömningen sades inledningsvis tillsammans med riskbedömningen vara medelpunkten för revisorns beslut om vad som skall granskas. Därefter fastställdes en tillräddlig definition för förväntningsgapet. Redogörelsen fortsatte sedermera med att söka framlägga de olika typerna av förväntningsgap. Av stor vikt sades vara de kring felaktigheter, oegentligheter och, framför allt, oberoendet. Revisorns oberoende kopplades också samman med resonemanget kring revisorns funktion att granska den ibland förledande företagsstyrelsens informationsdelgivande. Främst genom hänsyftning på agentmodellen och principalens underdåniga situation - men också på övriga externa intressenter som kreditgivarna som står i centrum för denna uppsats – påpekades revisorns betydande roll som utomstående granskare. En parallell drogs därefter mellan risken för att detta revisorns oberoende ska rubbas, och därmed påverka väsentlighetsbedömningen.

Uppsatsens hypoteser, som delades upp efter kreditgivare och revisorer, sökte i teoridelens andra halva, vidare utreda det ovanstående. Då förväntningsgap i flera studier på olika områden konstaterats, fann författarna i *hypotes ett* att ett förväntningsgap vad gäller väsentlighet även troligt. Det spekulerades också om en övervikt av intressenternas skuld till förväntningsgapet. Detta hänfördes främst till revisorns egenskaper som inom området utbildad yrkesman.

I *hypotes två* påståddes att äldre revisorer gör striktare väsentlighetsbedömning. Detta baserades på uppfattningen att högre ålder innebär mer stringent beteende. Erfarenhet hävdades i *hypotes tre* likaledes inte innebära en striktare väsentlighetsbedömning. Den auktoriserade revisorn förväntades även denna i *hypotes fyra* inte göra striktare väsentlighetsbedömning.

Väsentlighetsbedömning
– Förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare?

Ademovski, K.
Ekström, H.
Sjöstrand, M.

I enlighet med ett antal studier om kvinnors riskbeteende, förmodades kvinnor i *hypotes fem* göra en striktare väsentlighetsbedömning, än män.

Hypotes sex sades att enligt den institutionella teorins imiterande isomorfism, och på grundval av de individuella firmornas företagskultur och grad av teknisk struktur, att det i väsentlighetsbedömningen dem emellan fanns skillnader.

4. EMPIRISK METOD

Detta kapitel skall beskriva tillvägagångssättet för att nå empiriskt stöd för uppsatsens hypoteser.

4.1 Undersökningsmetod

Med utgångspunkt från problemformuleringen och syftet skall denna uppsats beskriva och förklara revisorers och kreditgivares uppfattning av väsentlighet. För detta ändamål är en statistisk undersökning relevant.

Inför genomförandet av en statistisk undersökning är det nödvändigt att välja en ansats. Christensen, Engdahl, Carlsson, Haglund (2001) anger fyra möjliga sådana. Den s.k. longitudinella ansatsen utgör en s.k. tidsseriestudie som flitigt används till breda ytliga undersökningar. Fallstudieansatsen präglas i motsats till den tidigare, av sina kvalitativa egenskaper. I genomförandet av en fallstudie väljs ett fåtal mätbara faktorer ut. Dessa mäts utspridda på ett flertal personer varefter generaliserade slutsatser dras. Fallstudieansatsen bedömdes, då den inte utgår från strukturerad, formell och generaliserad statistisk analys inte vara lämplig att använda. Ett experiment skulle i denna undersökning vara svårt att genomföra. Detta beror främst på svårigheten att uppnå full kontroll över experimentsituationen. En simulering av en omständighet i revisorns arbete är av förståeliga skäl mycket svår att genomföra. (Ibid)

Mest lämplig för denna studie ansåg författarna vara den s.k. tvärsnittsansatsen. Denna definieras som en bred och ytlig ad hoc studie, två attribut som väl faller in med uppsatsens informationsbehov. I undersökningen ämnas en statistisk generalisering genomföras. Ett urval där en större grupp individer representeras av en mindre grupp utfrågade respondenter, skall alltså göras. Som nämnt är även den longitudinella ansatsen användbar vid breda och ytliga undersökningar. En stor skillnad mellan de två finner man dock i det tidsmässiga perspektivet. Då det inte föreligger något behov av observera tidsmässig utveckling, bedömdes den longitudinella ansatsen inte vara användbar. Uppsatsens undersökning bör alltså utgå från en viss tidpunkt, och inte löpa med tiden. (Ibid)

4.2 Sekundär och Primärdata

Sekundärdata, som definieras som data som samlats in i andra sammanhang än den egna studien, har inte kommit till användning i denna uppsats (Christensen et., 2001). Primärdata kommer att samlas in genom en enkätundersökning där bland annat s.k. case har genomförts.

4.3 Datainsamlingsmetod

Inför genomförandet av en undersökning ställs undersökarna inför två datainsamlingsmetoder. Den mest förekommande är den kvantitativa analysen (Christensen et al., 2001). I denna samlas data i strukturerade frågeformulär in. Datan bearbetas senare och blir till kvantitativa siffror.

Den kvalitativa metoden syftar i sin tur till att mer djupgående undersöka och beskriva olika fenomen. I motsats till den kvantitativa metoden är undersökningen ingående och djup. Då uppsatsens undersökning ämnar nå ett stort antal respondenter, och därmed uppnå ett för målpopulationen representativ resultat, ansågs den kvantitativa metoden vara mest tillräddlig (Ibid). I enlighet med detta kommer mer generaliserande slutsatser om väsentlighetsuppfattning att kunna dras. Denna påtagliga fördel ska ställas mot den kvalitativa undersökningens egenskap att lyfta fram detaljer och framhäva fördjupning.

Den kvantitativa metoden medger ett val mellan flera olika enkättyper. Bl.a. de ekonomiska och tidsmässiga aspekterna omöjliggör användandet av en postenkät. En s.k. besöksenkät skulle vara alltför arbetskrävande, då denna kräver personlig närvaro vid utfyllandet. Den mest effektiva enkättypen fann författarna vara webbenkäten som på kort tid kostnadseffektivt når ut till ett stort antal respondenter.

Bortfallet bedömdes pga. webbenkätens enkelhet och direkthet kunna bli mindre. Webbenkäten innebär även att tid kunde sparas, då inmatning av resultatdatan ej behövdes göras.

Undersökningen genomfördes genom en länk bifogades i e-post där undersökningens syfte förklarades (Se bilaga 1). Emailet innehåll även en webblänk för att underlätta för respondenterna och för att öka vår svarsfrekvens. För att bemöta bortfall skickades påminnelsebrev (se bilaga 2). Problemet med spambortfiltrering i mottagarna webadresser motverkades genom att skicka undersökningen individuellt till varje respondent.

4.4 Urval

En totalundersökning skulle i samband med denna uppsats inte vara realistisk. Mer lönsam bedömdes ett urval ur målpopulationen vara. Detta stickprov måste dock ge för totalpopulationen representativa svar (Christensen et al., 2001).

Sannolikhetsurval och icke-sannolikhetsurval är två olika urvalsmetoder som används vid statistiska undersökningar. Vid användning av icke-sannolikhetsurval bestämmer man själv, utan slumpmässig inverkan, vilka enheter man vill ha med i urvalet. Det bortfall av representativitet av målpopulationen kompenseras i den kvalitativa undersökningen av de specifika kunskaper en sakkunnig kan tillföra undersökningen. Då representativitet till studien ansågs som viktig, valdes sannolikhetsurvalet. Således skulle det finnas en konstaterbar chans att en viss enhet skulle hamna i urvalet. I studien gjordes ett systematiskt urval där enheterna valdes från två populationslistor.

Den ena av listorna erhöles från FARSRS hemsida. Denna utgjordes av de revisorer som skulle undersökas. Urvalet på antal revisorer var 300 från FARSRS hemsida. Genom användandet av systematiskt urval valdes på listan var tredje revisor. Detta gjordes tills hela urvalspopulationen var fylld. Den andra listan innehöll kreditgivare. Till denna hämtades information från flera banker och dessas hemsidor. Där kunde kreditgivarnas e-mail adresser hittas. (Christensen et al., 2001)

4.5 Operationalisering

För att kunna dra empiriska slutsatser kring teori måste man göra denna mätbar (Saunders et al., 2007). Detta förfarande går under begreppet operationalisering. För denna uppsats innebär operationaliseringen främst att hypoteserna som i kapitel tre redogjordes för, empiriskt skall mätas.

Totalt uttrycker enkätens frågor sex olika variabler som i en statistisk undersökning empiriskt skall utredas.

4.5.1 Enkätens utformning

Vid utformandet av enkäten lades vikt vid att frågorna skulle bli enkla och lättbesvarade. Enligt Saunders et al.(2007) skall detta leda till en högre svarsfrekvens. Frågorna anpassades till de hypoteser som ligger till grund för analysen. För att få en hög validitet har vi anpassat våra frågor utifrån våra hypoteser. Reliabilitet är sannolikt då den är baserad på en vetenskapligt förankrad artikel.

Själva huvudföremålet för utredningen, väsentlighetsbedömningen dvs. den beroende variabeln, skall främst framgå genom ytterligare två variabler. Dessa har analyserats genom ett s.k. case. Ett case innebär att respondenten ombes ta ställning till ett fall med specifika omständigheter. På så sätt kan undersökningen framställa både revisorernas och intressentens uppfattning av vad som är väsentligt.

Totalt består enkäten av sex korta frågor och ett case (Se bilaga 1). De sex frågorna kan sägas vara nära sammanbundna med caset. Detta innebär att det svar som respondenten lämnat på caset kommer att sammanbindas med de som givits på de korta frågorna. På sätt kan undersökningen tex. klarlägga hur en viss åldersgrupp gör sin väsentlighetsbedömning. Genom flera omarbetningar av enkäten har slutligen de frågor som ansetts önskvärda används.

Undersökningens frågor konstruerades som frågor med fast intervallskala. Fördelen är att man med denna skala, pga. att avståndet mellan de olika skalvärdena är lika, möjliggör beräkandet av både medelvärde och standardavvikelsen (Christensen et al., 2001)

I de fem första frågorna bads respondenterna svara genom att själv ifylla information. Dessa frågor ombad endast revisorerna besvara. Mest lämplig för svarstyp för fråga 2 på caset bedömdes en 7 gradig skala vara. Denna möjliggjorde respondenterna att uttrycka sin bedömning. Valet stod i detta fall mellan en sex och sju gradig skala. Den sexgradiga skalan tvingar visserligen respondenten att avge ett precist svar.

Dock kan denna press innebära att inget svar alls lämnas. Den sjugradige skalan innebär motsatsvis att respondenten kan välja ett mellanalternativ. Med denna skaltyp går dock inte att avtvinga ett mer precist svar. I vägningen mellan dessa två bedömdes de sagda fördelarna med den sjugradiga skalan vara tyngst.

Inledande frågor till revisorn

Fråga 1 Man eller Kvinna?

Fråga 2 Hur gammal är du?

Fråga 3 Hur lång erfarenhet har du som revisor?

Fråga 4 Yrkesmässig befattning? Godkänd/Auktoriserad

Fråga 5 Vilken revisionsbyrå jobbar du på?

Hypotes 1 Det finns skillnader mellan revisorers och externa intressenters uppfattning om vad som utgör väsentlighet.

Eftersom den här frågan inte är direkt kopplad till revisorn utan även till kreditgivaren, uppkommer en ny variabel i SPSS, där yrke framhävs. Utifrån den nya variabeln ”yrke” kan vi utläsa om de finns skillnader mellan revisorer och kreditgivare vad gäller väsentlighetsbedömning.

Hypotes 2 Ju äldre än revisor desto strängare blir väsentlighetsbedömningen.

Här har revisorn fått tagit ställning till fråga 2. Här ville vi se om ålder har en stor inverkan på väsentlighetsbedömningen

H3: Erfarenhet leder inte strängare väsentlighetsbedömning.

Revisorn får ta ställning till fråga 3. Genom denna fråga skall revisorns erfarenhets betydelse för väsentlighetsbedömningen besvaras.

Hypotes 4: Auktoriserade revisorer gör inte strängare väsentlighetsbedömningar än godkända revisorer.

Fråga 4 beaktas i det här fallet. Har revisorns titel någon betydelse för väsentlighetsbedömningen?

Hypotes 5 Kvinnliga revisorer gör striktare väsentlighetsbedömning än manliga.

Revisorerna får ta hänsyn till fråga 1. Syftet med denna fråga var att se om det finns skillnader i väsentlighetsbedömningen mellan kvinnor och män.

Hypotes 6 Väsentlighetsbedömningen skiljer sig åt mellan olika revisionsbolag.

Revisorn får ta ställning till fråga 5. Revisorns anställning på en revisionsfirma påverkar väsentlighetsbedömningen

4.5.2 Casets utformning

Caset är uppbyggt efter en vetenskaplig artikel (Dezoort, Harrison, Taylor, 2006). Denna bedömdes väl passa att jämföra respondenternas olika uppfattning av väsentlighet. Genom artikeln var grunderna till caset redan utarbetade därigenom var vi tvungna att översätta artikeln till svenska för att underlätta för våra respondenter. Därför behövdes det endast formuleras om och anpassas till uppsatsen syfte.

De case som skickades ut till kreditgivarna innehöll en kort förklaring till vad väsentlighet inom revision innebär.

Inledningsvis presenterades i caset bakgrunden kring ett fiktivt företag. Respondenterna ombads ta ställning till två frågor rörande väsentlighet. I den ena fråga användes en sk. kvotskala där de genom en siffra skulle ange vad de i sammanhanget fann väsentligt. Den andra frågan besvarades genom en sk. nominalskala. Respondenten får genom denna ta ställning till om en nedskrivning på 0,3 MKR var att anse som väsentlig. Efter de två frågorna fanns det i en kommentarruta möjlighet för respondenterna att ytterligare utveckla sina svar. Efter frågorna i caset omdirigerades respondenten till en sida där de ombads att via en email adress ange om de var intresserade att erhålla ett exemplar av den färdiga uppsatsen.

4.6 Bortfallsanalys

Vårt urval bestod av 300 revisorer samt cirka 80 kreditgivare. Antalet revisorer som valde att svara på vår webbaserade enkät var 57 stycken, det blev en svarsfrekvens på 19 %. Av totalt 80 kreditgivare som vi valde slumpmässigt, valde endast 15 kreditgivare att besvara på vår webbenkät. Svarsfrekvensen låg även här på 19 %.

4.7 Kapitelsammanfattning

I den statistiska undersökningen ansågs den sk. Tvärsnittsansatsen, en bred och ytlig ad hoc studie, vara den mest passande. I Undersökningen ämnades en statistisk generalisering genomföras. Ett urval där en större grupp individer representeras av en mindre grupp utfrågade respondenter, skall alltså göras. Till undersökningen valdes bl.a. p.g.a. dess enkelhet en sk. Webenkätundersökning. Urvalet skedde genom ett sannolikhetsurval från två listor av revisorer och kreditgivare. Enkäten bestod av sex frågor och ett sk. Case. Caset utarbetades med hjälp av en vetenskaplig artikel. I vår bortfallsanalys kunde konstateras att av 300 revisorer hade 57 svarat. Motsvarande siffra för kreditgivarna var från 80 utvalda 19 svar. I båda fallen utgjorde svarsfrekvensen ca 19 %.

5. EMPIRISK ANALYS

I uppsatsens femte kapitel skall det empiriska materialet sammanställas och jämföras med hypoteserna från kapitel tre. Utifrån den statistiska bearbetningen av datan skall vi ta ställning till om hypoteserna skall accepteras eller förkastas.

5.1 Inledning

För att testa om våra hypoteser är normalfördelade använder vi oss av ett Kolmogorov-Smirnov Test. K-S testet visade att alla variabler utom hypotesen ”erfarenhet” inte var normalfördelade. Eftersom vi en svarsfrekvens över 50 respondenter kan vi använda oss normalfördelade statistiska tester. Detta leder till att vi kan använda oss av ett T-test när vi har två oberoende skickprov. Orsaken till att vi använder oss av T-test är att gränsdragningen går vid 50 respondenter. När det gäller flera oberoende skickprov har vi valt att använda oss av Kruskal-Wallis test eftersom vi fick en svarsfrekvens på 50 respondenter och vi utgår från försiktighetsprincipen. Om vi fått en svarsfrekvens på över 50 respondenter på någon av våra hypoteser hade vi kunnat använda oss av en Anova tabell. Vi har två beroendevariabler där vi mäter väsentlighetsbedömning när vi skall göra statistiska sammanställningar. Om vi använder oss av våra två beroendevariabler mot en annan kvantitativ variabel kan vi sammanställa en analys genom att göra en regressionsanalys. Ett viktigt samband inom regressionsanalysen är Beta värdet som ger indikationer på om riktningskoefficienten har positivt eller negativt lutning. (Djurfeldt, Larsson, Stjärnhagen, 2006)

Till våra tester har vi använd oss av ett intervall där vi har satt vår konfidensgrad till 90% istället för 95%. Orsaken till detta är att större statistiskt säkerställt samband mellan variablerna. En nackdel med detta intervall kan innebära vissa svar inom ramen bortfaller vilket betyder att vissa beräkningar kan bli felaktiga. Vi har en åsikt om att ändringarna i konfidensgraden har betydelse i uppsatsen beroende om våra hypoteser signifikanta eller ej (Körner, 1985).

5.2 Beskrivande statistik

Genom att testa och säkerställa våra hypoteser använder vi oss av två beroende variabler. De båda beroende variablerna behandlar väsentlighetsbedömning och utifrån en kvantitativ metod kan man utläsa statistiska egenskaper genom att göra en undersökning hos våra variabler. Eftersom våra beroende variabler är olika typer av variabler, används olika typer av mätskalor för att kunna beskriva. Anledningen är att våra beroende variabler är olika på det sättet att de statistiska egenskaperna skiljer sig åt mellan de båda variablerna. Olika skaltyper för att mäta våra beroende variabler är väsentligt att ta hänsyn till för att då kan man lättare presentera data och testa om sambanden är statistiskt säkerställda eller inte. Det finns fyra olika mätskalor man kan använda sig av men i det här fallet läggs stor tyngd på de kvantitativa variablerna. (Djurfeldt et al., 2006)

I vårt första beroende variabel skall respondenten svara med att ange ett belopp i Mkr, det kan vara allt från noll och upp till all oändlighet. I detta sammanhang då mätnivån är väldigt hög, är det lämpligt att använda kvotskalan. I den andra beroende variabeln, skall respondenten utifrån vårt case, ta hänsyn till att om en nedskrivning på 0,3 Mkr är väsentligt. Respondenten har sju alternativ, 1 – 2 är oväsentligt, 3 – 5 tveksamt och 6 – 7 väsentligt. Värdena oväsentligt, tveksamt och väsentligt har vi ersatt med siffror, variabelvärdena är endast beteckningar, de existerar ingen matematisk beräkning. Utifrån detta kan man utläsa att vi har använt oss av en ordinalskala där respondenterna kan ta ställning till ett visst antagande. (Djurfeldt et al., 2006)

Tabell 1 Beroende variabel NR 1

Yrke	Medelvärde	Högsta värde	Lägsta värde
Revisorer	0,9	5	0,3
Kreditgivare	2,5	25	0,1

Tabell 2 Beroende variabel NR 2

Yrke	Medelvärde	Högsta värde	Lägsta värde
Revisorer	3,25	6	1
Kreditgivare	3,93	6	1

Tabellerna ovan tolkar olika värden vad det gäller våra två beroende variabler. Medelvärden för beroende variabel NR 1 skiljer sig något. Medan högsta värdet visar att det finns stora spridningar mellan respondenterna. Beroende variabel NR 2 där respondenterna svarar med hjälp av en sjugradig skala kan det inte påvisas några större skillnader i väsentlighetsbedömningen.

Vi valde att ställa 6 inledande frågor till revisorerna för att ge oss en bättre inblick i våra hypoteser och därmed att kunna dra generella slutsatser. För att se om det finns skillnader mellan revisorer och kreditgivare och om väsentlighetsbedömningarna skiljer sig mellan revisorerna har vi valt att upprätta ett case som bygger på vetenskaplig förankrad artikel (Dezoort, Harrison & Taylor, 2006). Vi kommer i det följande att presentera våra hypoteser var för sig för att kunna ge lättare överblick. Vi genomför statistiska tester på våra hypoteser för att se om de signifikanta eller ej.

Fråga 1. Man eller kvinna

Inom revisionsbranschen anses det finnas ett övertag när det gäller manliga revisorer vilket även i denna undersökning har avspeglats. Av de totalt 57 respondenter som svarade på vår undersökning var 43 män och 13 kvinnor. Medan en av respondenterna inte uppgav något svar på denna punkt.

Fråga 2 Hur gammal är du

Vad det gäller spridningen av revisorernas ålder var den äldsta revisorn 70 år medan den yngsta var 30 år. Medelvärdet var på 47 år. Huvuddelen av revisorerna är mellan 40 och 60 år.

Fråga 3 Hur lång erfarenhet har du som revisor

Medelvärdet för erfarenhet inom denna bransch ligger på 19 år. Respondenten med störst arbetslivserfarenhet har varit verksam i branschen i 42 år medan den som var yngst har varit verksam i två år.

Det finns en länk mellan ålder och erfarenhet dvs. de som har blivit revisorer har en tendens att stanna kvar i yrket. Detta kan visas genom att medelvärdet för ålder är ganska hög vilket kan sammankopplas med den erfarenhet de har inom yrket. Män har en tendens att ha en hög medelvärde när det gäller arbetslivserfarenhet. Vår undersökning visade att männen hade ett medelvärde på 20 år medan kvinnor låg på 9 år.

Fråga 4 Yrkesmässig befattning

Det var 56 medverkande revisorer som svarade i vår undersökning om de var godkända eller auktoriserade revisorer. Antal godkända revisorer var 22 stycken medan auktoriserade som svarade låg på 34 stycken. Bortfallet på denna fråga låg på en respondent som inte ville ta ställning. Fördelningen mellan olika titlarna ligger på ganska jämn nivå.

Fråga 5 Vilken revisionsbyrå jobbar du på

Spridningen bland de stora revisionsbolagen är väldigt jämn fördelad jämfört med de övriga mindre- och medelstora revisionsbolagen. Vi fick 27 svar från de stora företagen medan de övriga stod för 26 svar. Bland de stora bolagen finns ”Big Four” dvs. ÖPwC, Ernst & Young, KPMG och Deloitte. Bland de övriga bolagen som deltog i undersökningen var det stort antal små bolag. De övriga bolagen bestod av 21 olika mindre- medelstora revisionsbolag. Mest representativt bland de övriga bolagen var Lindebergs Grant Thornton.

Tabell 3 Vilken revisionsbyrå jobbar du på

Byrå	N	%
ÖPwC	10	18,9
Ernst & Young	6	11,3
KPMG	9	17
Deloitte	2	3,8
Övriga	26	49,1
Totalt	53	100

Fråga 6 Min väsentlighetsbedömning påverkas av hur länge jag varit revisor för klienten ifråga

Analys av fråga 6

Enkäten bestod av sex inledande frågor som skulle bakgrundsinformation. Vad gäller frågan ”Min väsentlighetsbedömning påverkas av hur länge jag varit revisor för klienten i fråga” använde vi en sjugradig skala där var 1-2 oväsentligt, 3-5 tveksamt och 6-7 väsentligt.

Eftersom vi fick problem med att testa denna oberoende variabel valde vi att inte göra ett statistiskt test SPSS med denna fråga. Vi har likväl gjort en analys, för att få mer stöd för kommande slutsatser och reflektioner. Av siffrorna framkom att medelvärdet för de auktoriserade revisorerna var 3,61 och för godkända 4,64. För att se om det finns skillnader mellan godkända och auktoriserade revisorer har vi valt att dela upp skalan i två kategorier där 1-4 instämmer ej medan 5-7 instämmer helt. Bland de auktoriserade revisorerna var det 39% som instämde medan 61% ej instämde. Motsvarande siffra för de godkända revisorerna var att 59% instämde medan 41% ej instämde. Av analysen framkommer det att de godkända revisorerna i högre grad än de auktoriserade anser att påståendet stämmer.

5.3 Bivariat analys

5.3.1 Hypotes om skillnader mellan revisorer och externa intressenter

H1: Det finns skillnader mellan revisorers och kreditgivares uppfattning om vad som utgör väsentlighet.

Beroende variabel Nr 1: Var vill du sätta gränsen för väsentliga fel (Mkr)

Beroende variabel Nr 2: Hur väsentlig anser du att den föreslagna nedskrivningen på 0,3 Mkr är på nominal skala mellan 1-7.

Vi har fått ett extremvärde från en kreditgivare med 25 Mkr samt ett högt värde på 5 Mkr från en av revisorerna vilket innebär att vi väljer att testa hypotesen både med och utan extremvärde. Syftet med detta är att se om extremvärdet har en påverkan på signifikansnivån.

Tabell 5 H1 med beroende variabel Nr 1/ med extremvärden

Yrke	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Revisorer	0,77	0,90	53
Kreditgivare	6,55	2,49	14
Totalt	3,06	1,23	67

T-Test Ej Signifikant (0,382)

Tabell 6 H1 med beroende variabel Nr 1/ utan extremvärden

Yrke	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Revisor	0,52	0,82	52
Kreditgivare	1	0,75	13
Totalt	0,63	0,81	65

T-Test Ej Signifikant (0,741)

Vi har gjort ett T-test för att testa denna hypotes. Testet fastställer om det finns en sannolikhet av det man observerar verkligen skiljer sig åt mellan det förväntade observationen. T-testet har används eftersom vi har 65 observationer. Som oberoende variabel använder vi oss av yrke för att se om det finns skillnader mellan revisorer och kreditgivare. Det finns två extremvärden som man kan ta hänsyn till för att göra en jämförelse om de finns någon signifikans. För att urskilja och se om det finns samband så använder vi vårt oberoende variabel "yrke" mot beroende variabel nr 1, där vi tar med extremvärden på 25 Mkr respektive 5 Mkr. Tabell 5 visar att det inte finns ett signifikant samband (0,381) dvs. att det inte finns skillnader mellan revisorer och kreditgivare vad gäller väsentlighetsbedömning. Tabell 6 visade även utan extremvärde att något signifikant samband (0,741) inte kunde påvisas (Djurfeldt et al., 2006)

Tabell 7 H1 med beroende variabel Nr 2

Yrke	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Revisorer	1,66	3,25	57
Kreditgivare	1,75	3,94	15
Totalt	1,69	3,39	72

T-Test Ej Signifikant (0,163)

Beträffande signifikansnivån (0,163) med den beroende variabeln NR2 kan det konstateras att det inte finns skillnader mellan revisorer och kreditgivare. De två extremvärdena har inte haft någon påverkan på signifikansen. I detta fall kan man inte påvisa en skillnad i revisorerna respektive kreditgivarnas uppfattning av väsentlighet.

5.3.2 Ålder

H2: Ju äldre en revisor är, desto strängare blir väsentlighetsbedömningen.

Beroende variabel Nr 1: var vill du sätta gränsen för väsentliga fel (Mkr)

Beroende variabel Nr 2: Hur väsentlig anser du att den föreslagna nedskrivningen på 0,3 Mkr är på nominal skala mellan 1-7.

Tabell 8 H2 med beroende variabel Nr 1 med extremvärde

Regressionsanalys	betakoefficienten	Regressionskoefficienten
Ej signifikant (0,365)	0,009	0,016

Tabell 9 H2 med beroende variabel Nr 1 utan extremvärde

Regressionsanalys	betakoefficienten	Regressionskoefficienten
Ej signifikant (0,57)	0,004	0,006

Tabell 10 H2 med beroende variabel Nr 2

Regressionsanalys	betakoefficienten	Regressionskoefficienten
Ej signifikant (0,12)	-0,031	0,043

Den oberoende variabeln ”ålder” är kvantitativ och därmed använder vi oss av en regressionsanalys för att analysera den kvantitativa variabeln mot två beroende variabler som i detta fall handlar om revisorers väsentlighetsbedömning. Genom att utläsa tabellerna med beroende variabel nr 1 kan man se att det inte finns några skillnader oavsett om vi tar hänsyn till extremvärde vad det gäller revisorernas ålder när de ska bedöma väsentlighet. Det finns inga samband mellan ålder och i den mån revisorerna sätter gränsen för väsentliga fel. Ålder och erfarenhet hör ihop till en viss del, man kan tänka sig att en äldre revisor med större erfarenhet har tydligare insikt när det handlar om att göra bra väsentlighetsbedömningar. (Djurfeldt et al., 2006)

Vad det gäller analysen för beroende variabeln 2 kan man nästan se skillnader mellan ålder och vad det gäller nedskrivningar. Det kommit inte riktigt ner till 10 % men får anses ligga ganska nära. Regressionskoefficienten (0,043) visar att samband saknas för att värdet ligger nära noll och betakoefficienten visar att det finns en negativ lutning (-0,031), även de tyder på att samband saknas. (Djurfeldt et al., 2006)

5.3.3 Erfarenhet

H3: Erfarenhet leder inte strängare väsentlighetsbedömning.

Beroende variabel Nr 1: var vill du sätta gränsen för väsentliga fel (Mkr)

Beroende variabel Nr 2: Hur väsentlig anser du att den föreslagna nedskrivningen på 0,3 Mkr är på nominal skala mellan 1-7.

Tabell 11 H3/NR1 Hur lång erfarenhet har du som revisor med extremvärde

Regressionsanalys	betakoefficienten	Regressionskoefficienten
Ej signifikant (0,442)	0,08	0,012

Tabell 12 H3/Nr1 utan extremvärde

Regressionsanalys	betakoefficienten	Regressionskoefficienten
Ej signifikant (0,80)	-0,02	0,01

Den oberoende variabeln ”erfarenhet” är kvantitativ och tyder på hur länge revisorn har arbetat inom yrket. För att testa denna hypotes använder vi oss av regressionsanalys. Både med och utan extremvärde finns det ingen signifikans i analysen vilket överstämmer med vår hypotes. I vår hypotes om erfarenhet, leder erfarenhet inte till någon skillnad i väsentlighetsbedömningen. Regressionskoefficienten och betakoefficienten styrker testet genom att de visar att det inte finns något samband alls. (Djurfeldt et al., 2006)

Tabell 13 H3:Nr 2

Regressionsanalys	betakoefficienten	Regressionskoefficienten
Ej signifikant (0,107)	-0,036	0,048

Vad det gäller den andra beroende variabeln kan det nämnas att det var nära ett signifikant samband dvs. att det finns skillnader i bedömningen av väsentlighetsbedömningen när vi tar hänsyn till erfarenhet. Signifikansnivån hamna på 0,107 vilket gör att testet stämmer på vår hypotes att det inte finns skillnader på väsentlighetsbedömning när det handlar om erfarenhet. Vad det gäller betakoefficienten har den en negativ riktning vilket innebär att mer erfarna revisorer gör striktare väsentlighetsbedömningar när de får mer erfarenhet. Enligt vår teori skulle inte finnas några skillnader vilket bekräftas även med den beroende variabeln nummer 2. (Djurfeldt et al., 2006)

5.3.4 Yrkesbefattning

H4: Auktoriserade revisorer gör inte strängare väsentlighetsbedömningar än godkända revisorer.

Beroende variabel Nr 1: var vill du sätta gränsen för väsentliga fel (Mkr)

Beroende variabel Nr 2: Hur väsentlig anser du att den föreslagna nedskrivningen på 0,3 Mkr är på nominal skala mellan 1-7.

Tabell 14 H4/NR1: Befattning med med extremvärde

Befattning	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Godkänd	0,89	0,59	19
Auktoriserad	0,92	0,87	33
Totalt	0,91	0,77	52

T-Test Ej Signifikant (0,92)

Tabell 15 H4/NR 1 utan extremvärde

Befattning	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Godkänd	0,89	0,59	19
Auktoriserad	0,79	0,47	32
Totalt	0,83	0,52	51

T-Test Ej Signifikant (0,49)

Tabell 16 H4/Nr 2

Befattning	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Godkänd	1,65	3,05	22
Auktoriserad	3,41	1,69	34
Totalt	3,27	1,67	56

T-Test Ej Signifikant (0,43)

T-testet görs för att testa vår oberoende variabel ”yrkesmässig befattning” mot våra två beroende variabler. Den oberoende variabeln består av två stickprov, godkända och auktoriserade revisorer. Alla tre tabeller, även tabell 14 och tabell 15 som beaktar extremvärdet visar att det inte framkommer något samband, signifikansen visar höga resultat. Generellt sett visar tabellerna att det inte finns skillnader i väsentlighetsbedömningen vad gäller godkända och auktoriserade revisorer vilket stämmer med vår hypotes. Vad gäller standardavvikelsen i den första beroende variabeln kan det konstateras att medelvärdet stämmer någorlunda överens mellan godkända och auktoriserade revisorer. Det kan nämnas att medelvärdet är något högre för auktoriserade revisorerna än för de godkända revisorerna. Vad det gäller beroende variabeln nummer 2 har inte heller fått något signifikant samband. Med denna beroende variabel är det en större varians vad det gäller standardavvikelsen. (Djurfeldt et al., 2006)

De auktoriserade har en standardavvikelse på 3,41 vilket tyder på att auktoriserade har en tendens att gradera skalan med väsentlighet med nedskrivningen på 0,3 högre än vad de godkända revisorerna gör. Även vad det gäller medelvärdet kan det konstateras att skiljer sig en del mellan auktoriserade och godkända revisorer. Det har framkommit en väldigt hög signifikansnivå (0,96) på den andra beroende variabeln vilket innebär att det nästan inte finns ett statistisk säkerställt samband. (Djurfeldt et al., 2006)

5.3.5 Kön

H5: Kvinnliga revisorer gör striktare väsentlighetsbedömningar än manliga.

Beroende variabel Nr 1: var vill du sätta gränsen för väsentliga fel (Mkr)

Beroende variabel Nr 2: Hur väsentlig anser du att den föreslagna nedskrivningen på 0,3 Mkr är på nominal skala mellan 1-7.

Tabell 17 H5/NR1 kvinnliga revisorer gör striktare väsentlighetsbedömning med extremvärde

Revisorer	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Man	0,87	0,96	39
Kvinna	0,34	0,72	13
Totalt	0,77	0,9	52

T-Test Ej Signifikant (0,34)

Tabell 18 H5/NR1 utan extremvärde

Revisorer	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Man	0,57	0,86	38
Kvinna	0,34	0,72	13
Totalt	0,52	0,82	51

T-Test Ej Signifikant (0,31)

Tabell 19 H 5/NR2

Revisorer	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Man	1,68	3,19	43
Kvinna	1,56	3,62	13
Totalt	1,65	3,29	56

T-Test Ej Signifikant (0,42)

”Kön” är en oberoende variabel som vi har kodat om till siffror. Siffran 0 består av män och 1 består av kvinnor. För att testa den kvalitativa variabeln ”kön” mot våra två beroende variabler använder vi oss av ett T-test. Vad gäller denna hypotes kan det nämnas att det inte har fått något signifikant samband vare sig på den första eller den andra beroende variabeln. Det råder en stor skillnad på antal män och kvinnor som har svarat på våra enkäter. Genom att utläsa den nedersta tabellen med den andra beroende variabeln kan man se att det är 43 män och endast 13 kvinnor som har svarat.

Vad gäller standardavvikelserna på första beroende variabeln kan det nämnas att kvinnorna har mindre avvikelse än vad männen har. Det får dock nämnas att kvinnorna är väldigt få vilket kan vara en orsak till att får en mindre standardavvikelse.

Vad det gäller den andra beroende variabeln kan det nämnas att kvinnorna har ett större medelvärde än vad männen har. Detta kan innebära att kvinnorna lättare finner att en nedskrivning på 0,3 är mer väsentlig än vad männen anser. Totalt sätt fick vi ett medelvärde på 3,29 där detta får anses som en tveksam nedskrivning. I vår sju-sidiga skala bedöms siffrorna 3 – 5 att vara tveksamma. Den totala standardavvikelsen ligger på 1,65. Detta får betraktas som en hög avvikelse på en sju-sidig skala.

5.3.6 Revisionsbolag

H6: Väsentlighetsbedömningen skiljer sig åt mellan olika revisionsbolag

Beroende variabel Nr 1: var vill du sätta gränsen för väsentliga fel (Mkr)

Beroende variabel Nr 2: Hur väsentlig anser du att den föreslagna nedskrivningen på 0,3 Mkr är på skala mellan 1-7.

Väsentlighetsbedömning
– Förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare?

Ademovski, K.
Ekström, H.
Sjöstrand, M.

Tabell 20 H6 med beroende variabel Nr 1/ med extremvärden

Revisionsbyrå	Medelvärde	Standardavvikelse	N
ÖPwC	0,84	0,68	10
Ernst & Young	0,65	0,27	6
KPMG	1,03	1,53	9
Deloitte	0,9	0,14	2
Övriga	0,86	0,44	23
Totalt	0,86	0,76	50

Kruskal Wallis Test: Ej signifikant (0,27)

Tabell 21 med Big Four och övriga bolag

Revisionsbolag	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Big four	0,96	0,87	27
Övriga bolag	0,44	0,86	23
Totalt	0,76	0,86	50

T-test: Ej Signifikant (0,963)

Tabell 22 H6 med beroende variabel Nr 1/ utan extremvärden

Revisionsbyrå	Medelvärde	Standardavvikelse	N
ÖPwC	0,84	0,68	10
Ernst & Young	0,65	0,27	6
KPMG	0,54	0,4	8
Deloitte	0,9	0,14	2
Övriga	0,86	0,44	23
Totalt	0,78	0,47	49

Kruskal Wallis Test: Signifikant (0,081)

Tabell 23 Big Four och övriga bolag

Revisionsbolag	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Big four	0,49	0,71	26
Övriga bolag	0,44	0,86	23
Totalt	0,47	0,78	49

T-test: Ej Signifikant (0,144)

Vi har använt oss av Kruskal-Wallis Test för att den oberoende variabeln innehåller fler än två skickprov och vi utgår från en försiktighetsprincip eftersom vi fått en svarsfrekvens på 49 respektive 50 respondenter. Om vi tar hänsyn till extremvärdet på 5 miljoner så kan några skillnader mellan bolagen ej påvisas. Detta beror på varför? Pga. att extremvärdet i detta fall är missvisandet har det i analysen helt bortsetts från. (Djurfeldt et al., 2006)

För att dra närmare paralleller och slutsatser utifrån vår oberoende variabel ”revisionsbolag” har vi valt att göra ett T-test för att testa de stora bolagen mot de mindre bolagen och se om man kan hitta någon statistisk säkerställt samband. De fyra stora bolagen, även kallat Big Four, består av ÖPwC, Ernst & Young, KPMG och Deloitte. De övriga bolagen består av mindre- och medelstora revisionsföretag i Sverige. (Djurfeldt et al., 2006)

Den oberoende variabeln ”revisionsbolag” innehåller endast två stickprov, Big Four och övriga bolag. Genom att använda ett T-test får vi inget signifikant samband (0,144) mellan Big Four och de övriga bolagen. Extremvärdet på 5 Mkr beaktades när vi gjorde testet. Även i detta fall kan man säkerställa utifrån våra hypoteser att det inte finns skillnader hur revisionsbolagen gör sin väsentlighetsbedömning. (Djurfeldt et al., 2006)

Tabell 24 H6 med beroende variabel Nr 2

Revisionsbyrå	Medelvärde	Standardavvikelse	N
ÖPwC	2,9	1,6	10
Ernst & Young	4,16	1,61	6
KPMG	4,11	1,96	9
Deloitte	3,5	2,12	2
Övriga	2,96	1,51	26
Totalt	3,3	1,66	53

Kruskal Wallis Test: Ej signifikant (0,303)

Tabell 25 Big Four och övriga bolag

Revisionsbolag	Standardavvikelse	Medelvärde	N
Big four	1,76	3,63	27
Övriga bolag	1,51	2,96	26
Totalt	1,66	3,3	53

T-Test Ej Signifikant (0,147)

Liksom i det föregående fallet här Kruskal Wallis testet används. Eftersom vi har använt oss av Kruskal Wallis test i tidigare tester har vi valt att använda det även i den här tabellen. I motsats till det andra testet i denna hypotes kunde inte några skillnader konstateras. I tabell 25 har vi använt oss av T-testet och vi fick inget signifikant samband (0,147).

5.4 Sammanställning av bivariat hypotesprövning

H1: Det finns skillnader mellan revisorer och kreditgivares uppfattning om vad som utgör väsentlighet.

Beroende variabel NR 1: Ej signifikans, hypotesen förkastas

Beroende variabel NR 2: Ej signifikans, hypotesen förkastas

H2: Ju äldre en revisor är, desto strängare blir väsentlighetsbedömningen.

Beroende variabel NR 1 : Ej signifikans, hypotesen förkastas

Beroende variabel NR 2: Ej signifikans, hypotesen förkastas

H3: Erfarenhet leder inte strängare väsentlighetsbedömning.

Beroende variabel NR 1 : Ej signifikans, hypotesen kan inte förkastas

Beroende variabel NR 2: Ej signifikans, hypotesen kan inte förkastas

H4: Auktoriserade revisorer gör inte strängare väsentlighetsbedömningar än godkända revisorer.

Beroende variabel NR 1 : Ej signifikans, hypotesen kan inte förkastas

Beroende variabel NR 2: Ej signifikans, hypotesen kan inte förkastas

H5: Kvinnliga revisorer gör striktare väsentlighetsbedömningar än manliga.

Beroende variabel NR 1 : Ej signifikans, hypotesen förkastas

Beroende variabel NR 2: Ej signifikans, hypotesen förkastas

H6: Väsentlighetsbedömningen skiljer sig åt mellan olika revisionsbolag

Beroende variabel NR 1 : Signifikans utan extremvärde, hypotesen kan inte förkastas

Beroende variabel NR 2: Ej signifikans, hypotesen förkastas

5.5 Multipel regressionsanalys

Vi använder oss av en multipel regressionsanalys för att testa våra två beroende variabler om det finns signifikanta samband bland de oberoende variablerna. Både den beroende variabeln var vill du sätta gränsen för väsentliga fel för planeringen för detta uppdrag samt den beroende variabeln nummer två hur väsentlig anser du nedskrivningen på 0,3 miljoner är på följande skala använts under varje hypotes för att samband mellan de oberoende variablerna. (Djurfeldt et al., 2003)

Väsentlighetsbedömning
– Förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare?

Ademovski, K.
Ekström, H.
Sjöstrand, M.

De två tabellerna nederst visar att vi har använt oss av en multipel regressionsanalys för att testa orsakssambandet mellan alla våra variabler. En av våra oberoende variabel revisionsbolag innehåller fler än två grupper vilket innebär att vi omvandla denna till fem olika dummyvariabler. (Djurfeldt et al., 2003)

Pearson Correlation	Kön	Ålder	Erfarenhet	Befattning	beroende NR 1	Beroende NR 2	ÖPwC	Ernst	KPMG	Deloitte	Övriga
Man/Kvinna	1	-0,267*	-0,249	-0,157	-0,136	0,111	-0,056	0,070	-0,088	-0,115	0,111
signifikans	.	0,046	0,069	0,252	0,336	0,416	0,692	0,624	0,535	0,415	0,433
N	56	56	54	55	52	56	52	52	52	52	52
Hur gammal är du?	-0,267*	1,000	0,909**	0,118	0,127	-0,208	0,197	0,133	-0,043	-0,033	-0,193
signifikans	0,046	.	0,000	0,387	0,365	0,121	0,158	0,343	0,758	0,816	0,166
N	56	57	55	56	53	57	53	53	53	53	53
Erfarenhet	-0,249	0,909**	1,000	0,261	0,109	-0,220	0,184	0,113	-0,128	-0,122	-0,074
signifikans	0,069	0,000	.	0,057	0,442	0,107	0,191	0,424	0,365	0,388	0,604
N	54	55	55	54	52	55	52	52	52	52	52
Yrkesmässig befattning	-0,157	0,118	0,261	1,00000	0,015	0,108	0,015	-0,286*	-0,048	-0,158	0,268
signifikans	0,252	0,387	0,057	.	0,917	0,427	0,914	0,040	0,734	0,263	0,055
N	55	56	54	56	52	56	52	52	52	52	52
beroende NR 1	-0,136	0,127	0,109	0,015	1	-0,4378**	0,015	0,105	-0,107	-0,010	0,007
signifikans	0,336	0,365	0,442	0,917	.	0,001	0,919	0,470	0,459	0,943	0,963
N	52	53	52	52	53	53	50	50	50	50	50
Beroende NR 2	0,111	-0,208	-0,220	0,108	-0,4378**	1,000	0,118	-0,188	-0,223	-0,024	0,203
signifikans	0,416	0,121	0,107	0,427	0,001	.	0,40039	0,178	0,109	0,865	0,144
N	56	57	55	56	53	57	53	53	53	53	53
ÖPwC	-0,056	0,197	0,184	0,015	0,015	0,118	1,000	-0,172	-0,218	-0,095	-0,473**
signifikans	0,692	0,158	0,191	0,914	0,919	0,400	.	0,217	0,117	0,496	0,000
N	52	53	52	52	50	53	53	53	53	53	53
Ernst & Young	0,070	0,133	0,113	-0,286*	0,105	-0,188	-0,172	1,000	-0,162	-0,071	-0,351*
signifikans	0,624	0,343	0,424	0,040	0,470	0,178	0,217	.	0,248	0,615	0,010
N	52	53	52	52	50	53	53	53	53	53	53
KPMG	-0,088	-0,043	-0,128	-0,048	-0,107	-0,223	-0,218	-0,162	1,000	-0,090	-0,444**
signifikans	0,535	0,758	0,365	0,734	0,459	0,109	0,117	0,248	.	0,524	0,001
N	52	53	52	52	50	53	53	53	53	53	53
Deloitte	-0,115	-0,033	-0,122	-0,158	-0,010	-0,024	-0,095	-0,071	-0,090	1	-0,194
signifikans	0,415	0,816	0,388	0,263	0,943	0,865	0,496	0,615	0,524	.	0,163
N	52	53	52	52	50	53	53	53	53	53	53
Övriga	0,111	-0,193	-0,074	0,268	0,007	0,203	-0,473**	-0,351*	-0,444**	-0,194	1
signifikans	0,433	0,166	0,604	0,055	0,963	0,144	0,000	0,010	0,001	0,163	.
N	52	53	52	52	50	53	53	53	53	53	53

* korrelation är signifikant < 0,05

** Korrelation är signifikant < 0,01

Det första steget innan vi börjar med den multivariata analysen är att göra en korrelationsmatris. I korrelationsmatrisen kan man utläsa om de finns korrelationssamband mellan de olika variablerna. För att se om det finns multikollinearitet i regressionsanalysen har vi valt att använda oss av toleransvärde och VIF-värdet. Toleransvärdet har som riktlinje att alla värden skall ligga nära ett och VIF-värdet skall vara under 2,5. Om VIF-värdet är över 2,5 och toleransvärdena är låga så föreligger multikollinearitet.. I vårt fall är de två oberoende variablerna "ålder" och "erfarenhet" korrelerade. (Djurfeldt et al., 2003)

Multipel analys

Beroende variabler NR 1 Var vill du sätta gränsen för väsentliga fel i planeringen av detta uppdrag (Mkr)

Förutsättningar: Utan ålder och utan övriga revisionsbolag

Tabell 26 Multipel regressionsanalys med beroende variabel NR 1

Oberoende variabler	Beta	Signifikans	Toleransvärde	VIF-värde
Konstant	0,499	0,821		
Kön	-0,214	0,454	0,876	1,141
Erfarenhet	0,002	0,885	0,783	1,277
Yrkesmässig befattning	0,073	0,796	0,741	1,349
ÖPwC	0,044	0,891	0,817	1,224
Ernst & Young	0,293	0,479	0,748	1,336
Deloitte	-0,011	0,987	0,874	1,144
KPMG	-0,139	0,677	0,824	1,213
<hr/>				
F-värde	0,254			
Förklaringsgrad	0,043			
Justerad förklaringsgrad	-0,125			
Signifikans	0,968			

Enligt denna analys har inte fått något signifikant samband (0,968). Av det höga värdet kan det konstateras att revisorerna inte påverkas av de karaktäristik som denna studie uppställt. Vi har förutom dessa förutsättningar även testat med andra oberoende variabler och utelämnat andra. När vi tog bort erfarenhet och tog in ålder fick inte signifikant samband men signifikansnivån minskade något. Orsaken till detta är som vi konstaterade ovan att "ålder" och "erfarenhet" är starkt korrelerade med varandra. Vår oberoende variabel "revisionsbolag" kodade vi om till 5 olika dummyvariabler. Vad det gäller den oberoende variabeln "revisionsbolag" har vi gjort olika tester där vi utelämnat en kategori för att se om det uppkommer skillnader.

Den femte dummy variabeln ”övriga bolag” beaktades ej i denna tabell. Vad det gäller tolerans och VIF-värdet kan det konstateras att de ligger inom ramen för de riktlinjer som gäller för dessa värden. (Djurfeldt et al., 2006)

Beroende variabler NR2 Hur väsentlig anser du att nedskrivningen är på 0,3 Mkr på följande skala.

Tabell 27 Multipel regressionsanalys med beroende variabel NR 2

Oberoende variabler	Beta	Signifikans	Toleransvärde	VIF-värde
Konstant	7,632	0,075		
Kön	0,205	0,709	0,869	1,151
Erfarenhet	-0,043	0,093	0,776	1,289
Yrkesmässig befattning	0,501	0,352	0,747	1,339
ÖPwC	0,328	0,598	0,822	1,217
Ernst & Young	-0,793	0,322	0,754	1,326
Deloitte	-0,454	0,711	0,881	1,135
KPMG	-1,125	0,084	0,839	1,191
<hr/>				
F-värde	1,374			
Förklaringsgrad	0,186			
Justerad förklaringsgrad	0,051			
Signifikans	0,242			

Vi har inte fått något signifikant samband (0,242). Tabellen visar signifikanta samband på dummy variabeln ”KPMG” och även i den oberoende variabeln ”erfarenhet”. När vi testade dummyvariabeln KPMG med oberoende variabeln erfarenhet kan det konstateras att det finns svag signifikans samband mellan dessa två variabler. Även om det finns en svag signifikans på ”KPMG” så har detta ingen betydelse eftersom vi inte har signifikant samband på modellen, detta gäller även för oberoende variabeln ”erfarenhet” Gör vi en ändring av erfarenhet mot ålder så blir resultatet att det inte finns något signifikans samband.

Signifikansnivån i sin helhet blev mycket lägre i den här tabellen än vad det blev vid den första tabellen när vi tog hänsyn till den första beroende variabeln. Vad det gäller VIF värde för beroende variabeln kan de konstateras att ligger under 2,5 nivå vilket är bra. När det gäller Toleransvärdet brukar en bra riktlinje vara att det skall ligga nära 1. (Djurfeldt et al., 2006)

5.6 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har vi analyserat våra sex olika hypoteser och utifrån olika tester kan vi se om det finns några signifikanta samband. I våra tester har vi två beroende variabler som testas mot våra oberoende variabler.

Hypotesen ”Det finns skillnader mellan revisorer och kreditgivares uppfattning om vad som utgör väsentlighet” har vi inte fått något samband, således förkastas denna hypotes. Hypoteserna kön, ålder och erfarenhet förkastas eftersom testerna inte visar några signifikanta samband. Vad det gäller hypotesen ”yrkesmässig befattning” fick vi ingen signifikans vilket stämmer ned vår hypotes. Hypotesen ”Väsentlighetsbedömningen skiljer sig åt mellan olika revisionsbolag” visar en svag signifikans på beroende variabeln NR 1 utan extremvärde vilket innebär att vi inte kan förkasta denna hypotes. En av våra inledande frågor till revisorerna ”Min väsentlighetsbedömning påverkas av hur länge jag varit revisor för klienten ifråga” valde vi att exkludera eftersom vi inte kunde bearbeta den statistiskt. Problemet uppstod när vi skulle mäta den oberoende variabeln. För att kunna dra närmare slutsatser utifrån denna fråga valde vi att göra en analys för att kunna reflektera till denna fråga kring oberoende vid slutdiskussionerna

6. SLUTSATSER

Utifrån modellen om de två olika sidorna av förväntningsgapet skall nu hypoteserna jämföras med resultatet av undersökningen. Således kan uppsatsens teoretiskt baserade påståenden jämföras med vår egen empiri. Först ut är själva förväntningsgapet med betoning på kreditgivarens uppfattning av väsentlighet. I resterande hypoteser skall revisorns väsentlighetsbedömning och dennas bidrag till förväntningsgapet utredas.

6.1 Slutsatser och reflektioner

Utifrån modellen om de två olika sidorna av väsentlighetsgapet skall nu hypoteserna jämföras med resultatet av undersökningen. Således kan uppsatsens teoretiskt baserade påståenden jämföras med vår egen empiri. Först ut är själva förväntningsgapet med betoning på kreditgivarens uppfattning av väsentlighet. I resterande hypoteser skall revisorns väsentlighetsbedömning och dennas del i förväntningsgapet utredas.

Kreditgivare

H1: Det finns skillnader mellan revisorers och kreditgivares uppfattning av vad som utgör väsentligt.

Någon signifikans kunde ej påvisas i de test som gjordes i samband med hypotes ett. Denna förkastades. Vad kan då tänkas vara orsaken till att något förväntningsgap ej kunde påvisas?

Som sades i förbindelse med teoriutläggningen att förväntningsgapet är en rationell uppfattning att intressenter är den största orsaken till förväntningsgapet. Tex. Sweeney (1997) ansåg att intressenternas felaktiga förväntningar bär den största skulden till förväntningsgapet. Utredandet av denna hypotes kommer därför att fokusera på kreditgivarens egenskaper och, i synnerhet, på hur den generalisering som Sweeney (1997) gör kan appliceras på förväntningsgapet vad gäller just väsentlighet.

Intressenterna är genom sin odelaktighet i väsentlighetsbedömningen inte i samma omfattning som revisorn insatta i dess betydelse och roll för revisionen. Kreditgivarna betraktar även rapporterna fristående från väsentlighetsbedömningen. Samtidigt är revisorn genom sin utbildning och erfarenhet väl insatt i revisionen. Därför förväntades att dessa skulle ha en annorlunda uppfattning av väsentlighet än revisorerna. Väsentlighetsbedömningen varierar förstås, som de nästföljande hypoteserna visar, med revisorerna kompetens. Vi ansåg dock att revisorns insikt i revisionen, och dessutom faktum att revisorerna slutligen reglerar vad som ska utgöra god redovisningssed, gör att revisorn i lägre grad än kreditgivarna bidrar till förväntningsgapet.

Dock är vår bedömning att kreditgivarna med sitt dagliga arbete i större omfattning än övriga intressenter, främst investerare, har förmåga att göra rationella väsentlighetsbedömningar. Detta torde förklara att något förväntningsgap inte kunde påvisas.

Vad gäller Enron och revisions-skandalerna, som i början av 2000-talet satte förväntningsgapet ytterligare i fokus, tror vi snarare andra intressenter var de som reagerade hårdast i sina anklagelser mot revisionsbranschen. Vår uppfattning är, med stöd från det uteblivna sambandet i våra test att, långivarna är mer insatta i väsentlighetsbedömningen och följaktligen kunde agera mer sansat i sina omdömen om revisorernas arbetsinsatser.

Resonemanget om marginalnytta och marginalkostnad blir här också aktuellt. Om man utgår från nyttomaximering och att kreditgivaren därför skulle föredra så låg revisionsrisk som möjligt, finns det ingen anledning för kreditgivaren att begränsa sitt krav på väsentlighet. Nu fungerar förstås världen inte på ett så strömlinjeformat sätt att kreditgivaren enkelspårigt skulle kräva detta. Troligtvis har kreditgivaren som sades ovan insikt i revisionens förutsättningar och anpassar därefter sina krav på revisionen. Resonemanget visar dock på skillnader i revisorns respektive kreditgivarnas förutsättningar och är möjligtvis en faktor i förklaringen av det stora hela förväntningsgapet.

Revisorers väsentlighetsbedömning

Ålder

H2: Ju äldre en revisor är, desto strängare blir väsentlighetsbedömningen.

H2 förkastades då även denna hypotes inte uppnådde signifikansnivå. Äldre revisorer fanns alltså inte vara mer strikta i sin väsentlighetsbedömning. I teoridelen spekulerades om att denna grupp revisorer allmänt skulle vara mer dogmatiska och restriktiva sin hållning, och därmed föredra att göra en mindre riskfylld väsentlighetsbedömning. Detta visade sig dock inte stämma. Vi försökte hitta förklaringen till detta i 1900-talets samhällsutveckling. De flesta av de personer i yrkeslivet som idag befinner sig i äldre åldersgrupper är i uppväxta under ett rimligt högt materiellt välstånd och efter många av de stora förändringarna i samhället som härrör till formaliteter, tex. du-reformen och avskaffandet av titelsamhället. De stora förändringarna i samhället som kan tänkas ha påverkat liberaliseringen av människors tänkesätt, skedde ganska tidigt i dessa personer liv. Detta kan utöver slumpen vara en förklaring till att något samband i hypotes två ej kunde påvisas.

Erfarenhet

H3: Erfarenhet leder inte strängare väsentlighetsbedömning.

Något samband kunde inte påvisas vad gäller väsentlighetsbedömningen och erfarenhet. Vår misstanke att erfarenhet inte uttrycker sig i vare sig en striktare eller mindre strikt väsentlighetsbedömning, besannades alltså i testet.

Vad vårt test visar är att variabeln inte på ett konsekvent och konkret sätt spela in i väsentlighetsbedömningen och förväntningsgapet. Revisorns erfarenhet bör dock inte undermineras som betydande faktor i väsentlighetsbedömningen. Både Iskander & Iselin (1999) och Öhman (2006) hävsa att revisorns erfarenhet och även kunskap i företaget kommer att förbättra kvaliteten på väsentlighetsbedömningen. Detta kan tänkas kunna yttra sig i att den erfarne revisorn pga. av tidigare erfarenhet av ett visst skeende eller insikt i en viss detalj, finner det motiverat att minska resp. öka omfattningen på granskningen.

I den hypotes som formulerades fanns misstanken att revisorns erfarenhet inte konsekvent ökar eller minskar gapet till intressenterna. Tex. en mindre strikt väsentlighetsbedömning skulle om intressenter förväntar sig stor omfattning på revisionen innebära att den erfarna revisorn skulle utöka gapet. Den ökade kvaliteten som vi tror hänför sig till revisorns erfarenhet, tror vi dock kan minska förväntningsgapet. Genom större kunskap om intressenters behov kan granskningens omfattning drivas att inpassa med intressenternas behov. Kunskap om kreditgivaren och dennes förhållningssätt till företagets räkenskaper kan göra att revisorn kan motarbeta diskrepans i förväntningarna.

Yrkesbefattning

H4: Auktoriserade revisorer gör inte strängare väsentlighetsbedömningar än godkända revisorer.

Mellan Auktoriserade och godkända revisorer kunde man i uppsatsen test inte urskilja ett samband. Således stämmer uppsatsens fjärde hypotes.

Liksom i fallet med erfarenhet yttrar sig inte auktorisation i en konsekvent skillnad i väsentlighetsbedömningen. Skillnaderna kan olikheterna kan istället hänföras till de auktoriserade revisorernas allmänt högre kompetensnivå. Auktorisation är som nämndes i teoridelen inte helt synonymt med erfarenhet. De fullkomliga skillnaderna ligger istället utbildningslängd och internutbildning. Då åtminstone även några av de godkända revisorerna har läst 160 poäng på högskola, blir revisorns internutbildning här mest brännande.

Vad kan då den extra internutbildningen samt de auktoriserade revisorernas i stora aktiebolag lagstadgade arbetsuppgifter bidra till väsentlighetsbedömningen? Liksom nämndes i samband med utläggningen om erfarenhet, kommer auktorisation till revisionen ytterligare att tillföra kvalitet.

Således kan den auktoriserade revisorn tänkas göra en mer optimal och rättvisande väsentlighetsbedömning och liksom den erfarna minska förväntningsgapet genom kunskap och insikt i intressenterna behov.

Kön

H5: Kvinnliga revisorer gör striktare väsentlighetsbedömningar än manliga.

Även uppsatsens femte hypotes förkastades pga. brist på signifikans. Detta kan med tanke på de studier om kön och om riskbeteende som gjorts, tyckas förvånande. I medelvärdet till fråga ett kan man faktiskt utläsa vissa svaga tendenser till det motsatta – medelvärdet var för kvinnor högre än för män. Detta förhållande rådde dock inte i fråga två. I förklaringen till detta utfall måste man gå tillbaka till grunderna till kvinnligt beteende och riskaversion. I teoridelen påpekades en studie som visade att kvinnliga VD:s under vissa förhållanden tar större risker än män. Likaså Fehr-Duda et al. (2006) påpekar att det råder diskrepans mellan olika undersökningar. Somliga undersökningar, enligt dessa, visar kvinnor tydliga tendenser till riskaversion. Andra kan dock inte påvisa någon skillnad alls, eller tom. fann kvinnor mer riskbenägna än män. Fehr-Duda et al. (2006) söker i sin studie klarlägga orsakerna till riskaversionen och varför det endast är i vissa fall som den yppar sig. Nedan skall Fehr-Duda et al. (2006) slutsatser i möjligaste mån appliceras på resultatet av denna studies egen undersökning.

Studien framhäver olika uppfattningar om sannolikhet som grunden till de olika undersökningarnas differenser. De betonar dock att själva bedömningen av de monetära värdena i stort sätt sker likadant både bland män och kvinnor. De frågor som ställdes i vår undersökning var på detta sätt värderingsfrågor, vilket alltså kan vara en del av orsaken till att det inte kunde påtalas några skillnader.

En av de för denna uppsats mest intressanta resultaten av studien kommer från dess jämförelser av olika typer av sannolikhetsbedömningar. Kvinnors riskaversion bedömdes var större vid värderingen av framtida vinster. Riskerna i dessa sammanhang kommer, då dess avkastning undervärderas, förhållandevis därför väga tyngre. Denna generalisering specificerar Fehr-Duda et al (2006) som mest giltig i investerings-sammanhang. Detta kan vara förklaringen till (Fehr-Duda et al., 2006) undersökningsresultat om att kvinnliga styrelse ledamöter större tendens att avstå från lukrativa riskprojekt.

Grunderna till att kvinnor i allmänhet uppfattas som mer riskaversa är alltså enligt Fehr-Duda et al. (2006) att kvinnor undervärderar sannolikheten för stor avkastning. Kvinnors uppskattning av risken för förluster fanns dock inte vara mer restriktiv än mäns. Väsentlighetsbedömningen handlar som bekant om värderingen av vilka risker för fel i revisionen som kan överses. Detta skulle kunna förklara varför de i uppsatsen undersökning inte betedde sig mer riskavers än män. Väsentlighetsbedömningen och dess förhållande till risk tror vi alltså inte påverkas av det kön som revisorn har. Kvinnor gör således inte striktare väsentlighetsbedömningar.

Tydlig är tex. med Gonnors (1997) psykologiska resonemang i åtanke genus perspektivets kvalitativa och svåranalyserade natur. Samtidigt som Gonner hävdar att kvinnor i sitt tänkande är mer vidsynta och väger in fler aspekter, framhäver Fehr-Duda et al. (2006) kvinnor som mindre känsliga för sannolikhetsförändringar i sitt risktagande. Denna motsägelse pekar på de könsmissiga skillnadernas kvalitativa och varierande karaktär. Kvinnor kommer onekligen genom sin väsentlighetsbedömning att bidra med ett sammelsurium av olika psykologiska egenskaper. Men det är dock mycket svårt att komma fram till enhetliga slutsatser om könets inverkan på väsentlighetsbedömningen, och följaktligen förväntningsgapet.

Fehr-Duda et als (2006) undersökning ger dock ett ganska starkt stöd för vår uppfattning att kvinnor inte genomför en striktare väsentlighetsbedömning.

Revisionsbolag

H6: Väsentlighetsbedömningen skiljer sig åt mellan olika revisionsbolag.

Hypotes sex förkastades, då i testet med fråga nr ett signifikans kunde inte konstateras. Eftersom endast ett av testerna påvisade hypotesen, skal den dock behandlas med viss reservation (i testet med fråga nr två kunde inte ett samband konstateras).

I bedömningen av ett lämpligt väsentlighetsbelopp fanns alltså skillnader i mellan de olika bolagen. Den rimligaste förklaringen till detta innefattar den s.k. institutionella teorin. I enlighet med denna anser vi det som troligt att revisionsbyråerna imiterar och följer firmans speciella arbetssätt.

Hur kan då detta tänkas påverka väsentlighetsbedömningen? Pga. att väsentlighetsbedömningen är komplicerad och subjektiv kommer den att variera. Vår mening är att de firmor som driver sina medarbetare att striktare följa arbetsmallar och standarder, kommer att göra mer konsekventa sådana. På de mekanistiska byråerna kommer väsentlighetsbedömningen alltså bli mer likartade och metodiska. De mindre strikta byråerna borde, i frånvaron av de mekanistiskas strikta arbetsinstruktioner, däremot i högre grad låta revisorernas personliga omdöme och kunskaper styra arbetet.

Frågan är dock om detta innebära bättre väsentlighetsbedömningar. Standarderna kan tänkas vara utformade efter god redovisningssed. Avvikelse från denna kan därför innebära att revisorn inte i samma omfattning tar hänsyn till branschpraxis, och således ökar förväntningsgapet.

Man kan förstås även spekulera i om stringens kring interna standarder leder till att revisorns drivkrafter att ta hänsyn till kvalitativa aspekter, begränsas. Det är inom ramen för denna uppsats svårt att på djupet klarlägga detta, men tydligt här är att denna vägning av de två olika verkningssätten är relevant för förklaringen av väsentlighetsbedömningen. Denna slutsats liknar de som drogs om erfarenhet och auktorisation. Då sades att god kunskap kunde innebära att revisorn i högre grad tog hänsyn till detaljer som bidrar till ett tillmötesgående av kreditgivarnas informationsbehov. Dock så håller vi nog med Icerman Hillisons (1991) uppfattning att revisorer med striktare standarder kommer att genomför mer omfattande väsentlighetsbedömningar.

I undersökningens kommentarrutor nämndes ofta tröskelnivåer, dvs. tumregler för väsentlighetsbedömningen. Vissa variationer i dessa kunde konstateras. Detta understödjer frågans signifikans.

Något signifikant samband kunde inte påtalas i vad gäller nedskrivningar. En möjlig förklaring till detta avvikande från den första frågan, är nedskrivningars svårbedömda natur. Detta bekräftas av kommentarer som givits i samband med webbenkäten. Vissa respondenter efterlyser i dessa mer information om bakomliggande förhållanden.

I anslutning till testerna om skillnader i väsentlighetsbedömning har även tester gjorts om de fyra största revisionsfirmorna. Något signifikant samband fanns inte. Skillnaderna som påvisades genom det signifikanta testet beror således på variationer alla byråerna emellan.

Tidsaspekten

I enkäten fanns en fråga som berörde väsentlighetsbedömningen och tiden för revisorns uppdrag. Syftet med denna vara att utreda huruvida en längre tid i företaget skulle innebära mer mindre omfattande väsentlighetsbedömningar. Misstanken att revisorn med tiden känner sig säkrare i sin väsentlighetsbedömning och därmed kan minska dess omfattning, understöddes i teorikapitlet av Flints tankegångar. Vidare diskuterade vi om revisorn också kunde tänkas påverkas av sitt vänskaps och ekonomiska förhållande till företagsledningen.

Fråga sex, som kort rörde huruvida revisorn själv fann att en längre period i företaget kunde tänkas göra väsentlighetsbedömningen mer riskbenägen, visade att en lätt majoritet ansåg detta vara fallet. Det finns alltså enligt revisorernas, egna utsago endast ett svagt stöd för Flints påstående. Faktum att den slutledningsvis mer kompetente auktoriserade revisorer i högre grad än godkända, svarade ja på frågan, ger viss legitimitet för påståendet.

Argumentationen om oberoende som fördes i teorikapitlet är väl anammad och således svår att bortse ifrån. Möjligtvis är grunden till de jakande svar som givits att respondenterna tänkte i samma banor, om tidsmässigt djupare kunskaper i företaget, som vi gjorde då frågan formulerades. Dock är det svårt att samtidigt utläsa någonting om oberoendet. Oberoendet är dock ett så alarmerande problem att det måste inbegripas i vår redogörelse av väsentlighetsbedömningen.

De normala mallar som följs i företaget utgör en del av väsentlighetsbedömningen som fristående från andra faktorer som påverkar, visserligen i varierande grad, påtagligt. Man kan tänka sig att detta belopp i och med de interna reglerna även med mycket stora påpressningar är svårt att bortse ifrån. Vad gäller de mer kvalitativa, och subjektiva, bedömningsfrågorna är kanske mer lättpåverkade. I detta fall torde alltså i under vissa förhållande väsentlighetsbedömningen kunna påverkas av revisorn.

Det måste också påpekas att väsentlighetsbedömningen endast utgör en del av revisionen. Otillbörlig påverkan kan alltså ha stor effekt på andra detaljer. En förändring av granskningen av hela revisionen spelar måhända inte så stor roll för väsentlighetsbedömningen, men dess inverkan är i denna helhet är inte att förbigå.

Att ta fasta på vad gäller väsentlighetsbedömningens tidsmässiga förändringar, är avslutningsvis dessa två tänkbara faktorer. Med tiden kan alltså väsentlighetsbedömningen tänkas blir bättre, och därmed motarbeta förväntningsgapet, eller vara en produkt av bristande neutralitet och således gå emot god redovisningssed och/eller intressenternas intressen.

Sammanfattande slutsatser

De testade hypoteserna tyder på att ett förväntningsgap vad gäller området väsentlighet inte är oroväckande vad gäller just kreditgivare. Kreditgivare har alltså, trots dessas intresse i så liten revisionsrisk som möjligt, inte överdrivna krav, eller i varjefall förväntningar, på revisionen. Detta tyder på insikt och förståelse för vad revision och vad revisionssed är.

Testen som behandlade den andra sidan av problemet, revisorernas avvikelser från god revisionssed, fann inte några konsekventa gruppmissiga skillnader i väsentlighetsbedömningen. Däremot, pga. den institutionella teorins härmande isomorfism, kunde skillnader mellan bolagen skönjas. Detta kan tolkas som revisorerna inte avviker från god revisionssed på basis av de personliga karaktäristiken som framhävdes i våra hypoteser. Den abstraktion som gjordes för att förklara väsentlighetsbedömningen är alltså inte giltig på det sätt som vi delvis förespårde. Snarare har vi kommit fram till att de kvalitativa variationerna har en annan men likväl viktigt inverkan. Exempel som kan nämnas är erfarenhetens förbättrande drag, eller auktorisationen som om möjligt genom sin insikt i komplicerade börsbolag bidrar till att god revisionssed följs och / eller att kreditgivarna bättre kan tillmötesgå.

Vår uppfattning att revisionsbyråerna genom egna standarder skiljer sig är också intressant såtillvida att striktare regler kring väsentlighetsbedömningen i spekulationer både kan utvidga väsentlighetsgapet, och sluta igen det. En viss tonvikt tror vi dock ändå bör ligga på ökad stringens kring standarderna.

6.2 Slutdiskussion

I uppgivenheten i samband med Enron och liknande dubiösa företags kollapser, fälldes många aggressiva omdömen om revisionens misslyckande. Hysterin kring Enron tror vi i stort berodde på att många av de som drabbades för området var dilettanter och ovetande om revisionens innebörd. En förvärvsarbetande samhällsmedborgare, eller en rubriksökande journalist kan möjligtvis i sin upprördhet undra var i informationskedjan som det har gått fel. Med den allmänna uppfattningen av revisorn som ensidig siffermänniska som genomför något som liknar en totalgranskning, hade man funnit en fullgod syndabock. Vi spekulerar självfallet inte skuldfrågan, men då till och med rättssystem på ett överdrivet sätt röt till hade revisionsbranschen all anledning att vara orolig.

Vår undersökning visar att kreditgivarna inte idag, och troligtvis även under denna marknadsekonomins trista period, inte i samma omfattning bidrar till förväntningsgapet om väsentlighet. Vi anser att detta beror på två faktorer som båda hämmar gapet. Kreditgivarna har, då man utgår ifrån de finansiella rapporterna, kunskap både om revisionen och dess normer. Vår teori om marginal kostnad och nytta, anser vi till stor del vara överbryggad av insikten i systemet. Informationsbehovet från revisionen är också i någorlunda hög grad bemött. Dessa två punkter skall vidare med hänsyn till det nedre stycket under nästa rubrik byggas ut.

Samtidigt som gapet ansågs begränsat fanns det vissa tendenser till att kreditgivarna hade större väsentlighetskrav. Genom att se till revisorns väsentlighetsbedömning ville vi klarlägga vad som ligger bakom dennes delaktighet i gapet.

Vad vi fann var att det inte fanns några konsekventa skillnader i mellan olika revisorer av skiljda karaktäristik. Tex. var inte kvinnor mer riskaversa i sin väsentlighetsbedömning. Slutsatsen blev vad gäller detta att väsentlighetsbedömningen, då det är en sådan obestämbar och till olika inslag hänsynstagande process, beror på otal olika omständighet och egenskaper hos revisorn. Erfarna och/eller auktoriserade revisorer gör bättre väsentlighetsbedömningar, kvinnor och män påverkas av de olika psykologiska betingelser etc. Bland annat dessa slutsatser formar slutligen grunden till revisorns avsteg eller konformitet kring god revisionssed och/eller intressenternas informationsbehov. Förväntningsgapet variera sålunda med många olika kvalitativa drag.

Förslag till lösningar

Som det i teoridelen nämndes finns det två olika sätt att sluta förväntningsgapet. Liksom strukturen på denna uppsats är det uppbyggt kring dess två aktörer.

Det ena utgår ifrån intressenternas felaktiga uppfattning av revisionen. Genom utbildning och information om revision och dess innebörd skall man kunna minska förväntningarna och föra ner dem till rimliga nivåer. Som sagt tycks det dock som om kreditgivarna vad gäller väsentlighet har en ganska klar uppfattning om omfattningen på revisionen.

Från revisionsbranschens perspektiv är att ge information om revisionen det mest attraktiva alternativet. Detta bla. pga. att det innebär få förändringar för dem själva. Det kan tom. tänkas att krav på information från deras sida, kan verka som reklam för branschen och understryka behovet av revision och ytterligare motivera dess existens. Öhman (2006) påpekade även han att revisionen oftast lägger av stor skuldbörda på intressenterna och därför förespråkar detta alternativ. Fars revisionsboks något luddiga förklaring av förväntningsgapet ökar också vår egen tro på att branschen från egen sida hellre väljer denna lösning än att fullt ut själv se över sina egna förfaranden.

En annan infallsvinkel kan dock vara att branschen, då den tvingas definiera sin väsentlighetsbedömning, kanske känner sig mer bunden vid att utföra den på det sätt som man utgett. Detta torde vara en fördel då man ska fullfölja en anpassning av ändringar av standarder och god revisionsred.

Det andra alternativet är att revisionsbranschen ändrar normer och branschpraxis och därmed får revisionen att motsvara intressenternas förväntningar. Detta torde från intressenternas perspektiv vara det mest åtråvärda. Om detta tillvägagångssätt skall anammas uppstår dock en del problem. Man kan tänka sig att revisionen redan idag, då detta i grunden är revisionens syfte, till stor mån är anpassad för att tillgodose intressenterna informationsbehov. Är det så att den balans mellan nytta och kostnad som idag finns, då skulle förstöras och intressenterna skulle kräva mer information som är ekonomiskt försvarbart? Vi tror att så är fallet.

Frågan är också om inte normeringens och praxis anpassning till kreditgivarna skulle leda till att andra intressenters behov negligeras. Om en reglering av väsentlighetsbedömningen ska vara aktuell krävs det att intressenterna har någorlunda likartade behov. Vi tror därför inte att en reglering och normering som innefattar anpassning till varje individuell intressent, däribland kreditgivare, är fullt ut är möjlig. Vår uppfattning är att väsentlighetsbedömningen, då revisorn skall ta hänsyn till så många faktorer, genom normer och regleringar inte går att styra i så hög omfattning att alla intressenters informationsbehov tillmötesgås. Faktum att väsentlighetsbedömningen inte fanns variera med hypotesernas karakteristik visar att just omständigheterna kring väsentlighetsbedömningen, är avgörande. Den är alltså så komplex att den inte kan innefattas i formulerade normer. Avvikelser från god redovisningssed och revisorernas bidrag till väsentlighetsgapet är således svåra att undvika.

Tröskelnivåer

En möjlig typ av reglering som vi däremot tro skulle kunna öka enhetligheten i revisorernas väsentlighetsbedömning, är standardiserade väsentlighetsbelopp. Samtidigt som vi har konstaterat att kreditgivarna är insatta i revisionen och väsentlighetsbedömningen skulle införandet av ett standardbelopp sas. ”lägga korten på bordet”. Väsentlighetsbedömningen skulle således mindre variera med revisionsfirmornas olika tröskelnivåer och beräkningarna av låntagarföretagets ställning skulle bli mer förutsägbar. Faktum att revisionsbolagen i vår undersökning visade sig skilja sig åt i sin väsentlighetsbedömning, tyder på att en reglering kan vara nödvändig.

Med gemensamma väsentlighetsbelopp anser vi kunna göra, med reservationen att kvalitativa faktorer i för stor omfattning inte bör få hamna i skuggan, de olika revisorernas bedömningar mer enhetliga. Genom att väsentlighetsbeloppet blir likadant överallt kan man också hoppas att, då variationerna i beloppet inte längre har inverkan, de subjektiva i bedömningarna bättre kan skattas av kreditgivarna.

6.3 Förslag till fortsatt forskning

I denna studie kunde endast ett mindre förväntningsgap vad gäller väsentlighet mellan kreditgivare och revisorer, påvisas. Det skulle vara intressant att i en studie även utröna förväntningsgapet mellan investerare och revisorer. Är detta pga. dessas varierande individsammansättning och okunskap om revisionen, större? Vem av investerarna är det som har störst krav på revisorns väsentlighetsbedömning?

Uppsatsen kunde inte påvisa något samband mellan hypotesernas karaktäristik och väsentlighetsbedömningen. Istället ansåg vi erfarenhet och förändringar i miljön för väsentlighetsbedömningen ha stor betydelse. Ett förslag till vidare forskning är att empiriskt försöka klarlägga på vilket sätt revisorns erfarenhet påverkar väsentlighetsbedömningen och förväntningsgapet.

Som påpekades i uppsatsen teoridel finns det flera olika förväntningsgap. Därigenom finns det många olika aspekter att utreda. Detta är ytterligare en källa till framtida studier.

6.4 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel kunde genom svag signifikans ett förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare påvisas. I analysen av kreditgivarnas bidrag till detta gap, ansåg vi bero på att kreditgivarna som en homogen skara yrkesmänniskor har god insikt i revisionen.

Revisorns ålder fanns inte påverka väsentlighetsbedömningen, likaså ej erfarenhet och yrkesbefattning. De två sistnämnda underströks dock att det i andra hänseenden har stor effekt på väsentlighetsbedömningen. Kvinnor fanns i undersökningen inte göra mer riskaversa väsentlighetsbedömningar. Enligt våra test fanns det skillnader mellan de olika revisionsbolagens väsentlighetsbedömning. Detta förklarades med hjälp av den institutionella teorin.

Väsentlighetsbedömning
– Förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare?

Ademovski, K.
Ekström, H.
Sjöstrand, M.

Avslutningsvis sökte vi förhålla oss till de två huvudgrupperna av lösningar. Med tanke på det svaga sambandet ansåg vi inte information om revisionens innebörd i större omfattning vara nödvändiga. Vår uppfattning var att det både pga. minskad effektivitet i revisionen och pga. intressenternas skiljda informationsbehov skulle vara svårt för reglering att verkligen komma till rätta med problemet. Dock fann vi att bruket av standardiserade tröskelbelopp i viss mån kunde hjälpa.

I vårt förslag till fortsatt forskning kom vi bla. fram till att en liknande undersökning med investerare i fokus skulle vara intressant.

7. REFERENSLISTA

Baron, C.D., Johnson, D.A., Searfoss, D.G., & Smith, C.H. (1977). "Uncovering corporate irregularities: are we closing the expectation gap?", *Journal of Accountancy*, Vol 144, October, s 243-50.

Beattie, V., Brandt, R., & Fearnley, S. (1999) Perceptions of auditor independence: U.K. evidence. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol 8:1, s 67-107.

Bedard, J.C., & Wright, A.M. (1994). The functionality of decision heuristics; reliance on prior audit adjustment in evidential planning. *Behavioural Research in Accounting*, Vol 6, s 62-89.

Boyd, D.T (2000/2001). The audit report : a misunderstanding gap between users and preparers. *National Public Accountant*, Vol 45:10, s 56-60.

Carpenter, B.W., Dirsmith, M.W., & Gupta, P.P. (1994) Materiality judgments and audit firm culture social behavioural and political perspectives. *Accounting organizations and society*, Vol 19:4/5, s 355-380.

Cassel, F. (1996). *Den reviderade revisorsrollen*. Stockholm: Nerenius & Santérus. ISBN 91-88384-95-0.

Collis, J. (2003). "Directors views on exemption from the statutory audit" DTI in association with Kingston university, i Thorell, Norberg, 2005.

Christensen, L., Engdahl, N., Carlsson, C., & Haglund, L. (2001). *Marknadsundersökning - En handbok*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01799-5.

Deaux, K., & Major, B.(1984). From Individual Differences to Social Categories: Analysis of a decade's research on Gender Related Behaviour", *Psychological review*, Vol 39, February, s 105-116.

Deegan, C., & Unerman, J. (2005). *Financial accounting theory*. Maidenhead : Mc Graw-Hill. ISBN 0-07-710896-5.

Dezoort, T., Harrison, P., & Taylor, M. (2006). Accountability and the auditors' materiality judgements: The effects of differential pressure strength on conservatism, variability, and effort. *Accounting, Organizations and Society* 31, s 373-390.

Dixon, R., Woodhead, A.D., & Sohlman, M. (2006). An investigation of the expectation gap in Egypt. *Managerial Auditing Journal*, Vol 21:3, s 293-302.

Djurfeldt, G., Larsson, R., Stjärnhagen, O. (2006). *Statistisk verktyglåda*. Stockholm: Studentlitteratur. ISBN 9144041470.

Dunn, J. (1996). *Auditing: theory and practice*. 2 uppl. London : Prentice Hall. ISBN 0-13-240896-1.

Eklund, K. (2004). *Vår ekonom*. Stockholm : Norstedts akademiska förlag. ISBN 9147074574.

Estes, R., & Reames, D. (1988). A review of materiality research. *Accounting and Business Research*, Vol 18:72, s 291-296.

FAR, (2006). *Revision: en praktisk beskrivning*. Stockholm : FAR förlag. ISBN 91-89678-47-8.

FARs, samlingsvolym. (2007). Stockholm: Del 1 och del 2 Stockholm: FAR förlag. ISBN 9189678540, 9189678559.

Fehr-Duda, H., De Gennaro, M., & Schubert, R.(2006). Gender. Financial risk and probability weights, *Theory and decision* 60, s 283-313.

Fischer, M.J., (1996). "Real-izing" the benefits of new technologies as a source of audit evidence: an interpretive field study. *Accounting Organizations and Society*, Vol 21:2/3, s 219-242.

Flint, D. (1988). *Philosophy and principles of auditing- an introduction*. London: Macmillan. ISBN 0-333-31115-9.

Fogarty, T.J., (1996). Gender differences in the perception of the work environment within large international accounting firms. *Managerial Auditing Journal*, Vol 11:1, s 10-19.

Gonner, M.G. (1997). *Understanding the difference between men and woman* Tillgänglig från: <http://www.oregoncounseling.org/ArticlesPapers/Documents/DifferencesMenWomen.htm>
Accesdatum 071202

Hansson, Sigurd. (2005). *Aktier, optioner, obligationer: en introduktion*. 10 uppl. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-03433-4.

Hare-Mustin, R.T., & Marecek, J. (1988). "The Meaning of Difference; Gender Theory. Postmodernism and Psychology". *American psychologist*, Vol 43, June, s 455-464.

Humphrey, C.G., Moizer, P., & Turley, W.S. (1993). "The audit expectation gap in Britain: an empirical investigation", *Accounting and Business Research*, Vol 23, Summer, s 395-411.

Icerman, R.C., & Hillison, W.A. (1991). Disposition of Audit-Detected Errors: Some Evidence on Evaluative Materiality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol 10:1, s 22-34.

Ijiri, Y. (1975). *Theory of accounting measurement*. Sarasota: American Accounting Association. ISSN 0586-5050-10.

Innes, J., Brown, & Hatherly, D. (1997). The expanded audit report- a research study within the development of SAS 600. *Accounting, auditing and accountability Journal*, Vol 10:5, s 702-717.

Iskandar, T.M., & Iselin, E. (1999). A review of materiality research. *Accounting Forum*, Vol 23:3, s 209-239.

Iqobal, Z., Sewon., O. (2006). *Atlantic Economic Journal*, Vol 34, s 63–74.

Jennings, M.M., Reckers, P.M.J., & Kneer, D.C. (1991). The auditors's dilemma: the incongruous judicial notions of the auditing profession and actual auditor practice, *American Business Law Journal*, Vol 29, s 99-125.

Josephson, S., & Nilsson, M. (2006). Varför är företagaren inte intresserad av vad revisorn gör? Förväntningsgapet mellan företagaren och revisorn, kandidatuppsats Högskolan Kristianstad

Kinney, W. (1986). Audit technology and preferences for auditing standards. *Journal of accounting and economics*, s 73-89.

Koh, H.C., & Woo, E.S. (1998). The expectation gap in auditing. *Managerial auditing journal*, Vol 13:3, s 147-154.

Körner, S. (1985). *Statistisk slutledning*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-23531-3.

Latshaw, C.A., & Thompson, J. (2003). Auditing Standard Board, Board Issues Standard To Clarify Auditors Responsibility. *Bank accounting & Finance*, Vol 16:2, s 29-34.

Lee, T.A. (1995). The professionalization of accountancy- a history of protecting the public interest in self-interested way. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol 8:4, s 48-69.

Liggio, C. D. (1974). "The expectation gap: the accountant's Waterloo", *Journal of Contemporary business*, Vol 3, Spring, s 27-44.

Lott, A. (1990). Dual natures or learned behavior: The challenge to feminist psychology. I R. T. Hare-Mustin & J. Marecek (Eds.), *Making a Difference: Psychology and the Contrstruction of Gender*, New Haven, CT: Yale University Press, s 65-101.

Messier Jr, W.F., Martinov-Bennie, N., & Eilifsen, A. (2005). A review and integration of empirical research on materiality: two decades later. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol 24:2, s 153-187.

Meyer, J. W., & Rowan, B. (1977). "Institutionalized organizations : 'Formal structure as myth and ceremony', *American journal of sociology*, Vol 83, s 340-363.

Moberg, Krister. (2006). *Bolagsrevisorn*. Stockholm: Nordstedts Juridik. ISBN 91-1-867911-0.

Mäki, L., & Rautila, H. (2007). Väsentlighetsbedömning hur sker de i praktiken? – en studie om hur revisorerna bedömer väsentligheten vid en revision, magisteruppsats, Handelshögskolan i Umeå

Nilsson, Stellan. (2002). *Redovisningens normer och normbildare : en nationell och internationell översikt*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 9789144043982.

Skärvad, P.H., Olsson, J. (2004). *Företagsekonomi 100 – huvudbok*, Malmö: Liber ISBN 082233383X.

Power, M.(2003). Auditing and the production of legitimacy. *Accounting, Organizations and Society*, Vol 28:4, s 379-394.

Power, M. (1997). *The audit society. Rituals of verification*. Oxford: oxford university Press, ISBN 0-19-828947-2.

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2006). *Research Methods for Business Students*, London: Pearson Higher Education, ISBN 0273701487.

Shaikh, J. M., & Talha, M. (2003). Credibility and expectation gap in reporting on uncertainties. *Managerial Auditing Journal*, Vol 18:6/7, s 517-529.

Väsentlighetsbedömning
– Förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare?

Ademovski, K.
Ekström, H.
Sjöstrand, M.

Schubert, R. (2006). Analyzing and managing risks - on the importance of gender differences in risk attitudes, *Managerial Finance*, Vol 32:9, s 706-715.

Simunic, D.A., & Stein, M.T. (1995). The auditing Marketplace. CA (January-February), *International Small Business Journal*, s 53-58

Smiciklas, M. (2006). *Associationsrättens grunder, bolag föreningar och stiftelse*. Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-00363-3.

Smith, D. (2005). *Redovisningens normer och normbildare: en nationell och internationell översikt*, Lund: Studentlitteratur, ISBN 91-44-04398-8.

Sweeney, B. (1997). Bridging the expectation gap- on shaky foundations. *Accountancy Ireland*, Vol 2:2, s 18-20.

Thorell, Per, Norberg, Claes, (2005) *Revisionsplikten i små aktiebolag*. Svenskt Näringsliv. http://www.svensktnaringsliv.se/multimedia/archive/00000/Revisionsplikten_i_sm_458a.pdf

Accesdatum 071112

Watson, J., McNaughton, M. (2007). Gender Differences in Risk Aversion and Expected Retirement Benefits *Financial Analysts Journal*, Vol 63:4, s 706-715.

Welsh, M.J. (1992). The construction of Gender: Some Insights from Feminist Psychology *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol 5:3, s 120-132.

Wolf, F., Tackett, J., & Claypool, G. (1999). Audit disaster futures: Antidotes for the expectation gap? *Managerial Auditing Journal*, Vol 14:9, s 468-478.

Öhman, P. (2006). *Perspektiv på revision tankemönster, förväntningsgap och dilemman*. Sundsvall: Department of Social Sciences, ISBN 9185317373.

Appendix

Bilaga 1

Hej,

Hur gör du din väsentlighetsbedömning?

Vi är tre studenter som läser på Kristianstad Högskola. Just nu skriver vi vårt examensarbete med inriktningen redovisning och revision. Detta skall handla om förväntningsgapet och väsentlighetsbedömningen, dvs. hur revisorns uppfattning av väsentlighet skiljer sig från de externa intressenternas.

För att kunna dra slutsatser skulle vi vilja att du fyller i en enkät. Detta kommer att ta 5-10 minuter av din tid. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt och presenteras aggregerat i vår rapport.

Vi ser det som oerhört viktigt att du svarar på denna enkät. Vårt urval är inte så stort. Obesvarade enkäter kan därför lätt leda till ett missvisande undersökningsresultat.

Vänligen svara senast den 22 oktober på enkäten som du finner på länken nedan.

Skulle du vilja ta del av den slutliga uppsatsen, kryssa vänligen i den sista rutan i enkäten.

Har du några frågor kan du kontakta nedanstående.

Tack på förhand!

Kadir Ademovski
kadiradem@hotmail.com

Henrik Ekström
bo.ekstrom@telia.com

Magnus Sjöstrand
m.sjostrand@mail.com

Handledare:
Pernilla Broberg
Doktorand
044-203120
Pernilla.broberg@e.hkr.se

Bilaga 1 Intressenter

Vi ber Dig vänligen läsa följande fall och sedan besvara de två efterfrågande frågorna.

JGI AB

Bakgrund

JGI är ett mindre börsnoterat bolag som tillverkar läkemedel. Läkemedelsbranschen regleras av Läkemedelsverket och konkurrensen inom branschen är hård. För närvarande har JGI två huvudsakliga produkter på marknaden, men en av dessa har drabbats av snabbt sjunkande försäljning till följd av den hårda konkurrensen. JGI har tre andra produkter som väntar på att bli godkända av Läkemedelsverket, men det är osäkert om verket kommer att ge sitt godkännande.

Under de senaste åren har JGIs resultat varit tämligen instabilt, men betydande upp- och nedgångar i resultat före skatt och resultat per aktie. Revisionsfirman XY har varit revisor i JGI sedan bolaget noterades på börsen för tre år sedan.

Nuvarande situation

Baserat på historiska data avseende kundförluster har JGI i de senaste bokslutet skrivit ner värdet av kundfordringarna med 0,5 Mkr till 24,5 Mkr. Med hänsyn till JGIs kreditgivnings- och faktureringspraxis, bolagets tidigare erfarenheter av osäkra kundfordringar, kundernas ekonomiska ställning, samt marknadsläge, bedömer revisorn att JGI borde skriva ned 0,8 Mkr. Ledningen för JGI vill dock inte att öka nedskrivningsbeloppet då de anser att skillnaden på 0,3 Mkr är oväsentligt.

Sammanställning av finansiella nyckeltal

JGI redovisar följande resultat för innevarande år (exklusive den ytterliggare nedskrivningen om 0,3 Mkr som revisorn har rekommenderat).

Nettoomsättning	62,8 Mkr
Bruttoresultat	21,5 Mkr
Resultat före skatt	10 Mkr
Årets resultat	6,3 Mkr
Resultat per aktie	2,70 kr
Totala tillgångar	95,6 Mkr
Kundfordringar	24,5 Mkr
Totala skulder	75 Mkr
Eget kapital	20,6 Mkr

Bedömning

Inledande information

En revisor kan inte granska allt utan granskningen skall ske utifrån ett systematiskt urval av det som anses vara väsentligt. Väsentlig är till exempel en transaktion som är av tillräcklig betydelse för att påverka en ekonomisk beslutssituation. Revisorn skall göra en granskning och fördjupa sig inom de områden där osäkerheten för väsentliga fel kommer att få en stor påverkan på de finansiella rapporterna.

1. Var vill du sätta gränsen för väsentliga fel i planeringen av detta uppdrag?

Mkr _____

Motivera gärna ditt svar:

2. Hur väsentlig anser Du att den föreslagna nedskrivningen om 0,3 Mkr är på följande skala?

1 2 3 4 5 6 7

Oväsentligt Tveksamt Väsentligt

Motivera gärna ditt svar:

Vill du ta del av uppsatsen?

JA/NEJ

Revisorer

Frågor

1. Man eller kvinna
(två rutor)
2. Hur gammal är du?
3. Hur lång erfarenhet har du som revisor?

4. Yrkesmässig befattning
Godkänd eller Auktoriserad

5. Vilken revisionsbyrå jobbar du på?

Bilaga 1 Revisorer

Vi ber Dig vänligen läsa följande fall och sedan besvara de två efterfrågande frågorna.

JGI AB

Bakgrund

JGI är ett mindre börsnoterat bolag som tillverkar läkemedel. Läkemedelsbranchen regleras av Läkemedelsverket och konkurrensen inom branschen är hård. För närvarande har JGI två huvudsakliga produkter på marknaden, men en av dessa har drabbats av snabbt sjunkande försäljning till följd av den hårda konkurrensen. JGI har tre andra produkter som väntar på att bli godkända av Läkemedelsverket, men det är osäkert om verket kommer att ge sitt godkännande.

Under de senaste åren har JGIs resultat varit tämligen instabilt, men betydande upp- och nedgångar i resultat före skatt och resultat per aktie. Din byrå har varit revisor i JGI sedan bolaget noterades på börsen för tre år sedan.

Nuvarande situation

Baserat på historiska data avseende kundförluster har JGI i de senaste bokslutet skrivit ner värdet av kundfordringarna med 0,5 Mkr till 24,5 Mkr. Med hänsyn till JGIs kreditgivnings- och faktureringspraxis, bolagets tidigare erfarenheter av osäkra kundfordringar, kundernas ekonomiska ställning, samt marknadsläge, bedömer Du att JGI borde skriva ned 0,8 Mkr. Ledningen för JGI vill dock inte att öka nedskrivningsbeloppet då de anser att skillnaden på 0,3 Mkr är oväsentligt.

Sammanställning av finansiella nyckeltal

JGI redovisar följande resultat för innevarande år (exklusive den ytterligare nedskrivningen om 0,3 Mkr som Du har rekommenderat).

Nettoomsättning	62,8 Mkr
Bruttoresultat	21,5 Mkr
Resultat före skatt	10 Mkr
Årets resultat	6,3 Mkr
Resultat per aktie	2,70 kr
Totala tillgångar	95,6 Mkr
Kundfordringar	24,5 Mkr
Totala skulder	75 Mkr
Eget kapital	20,6 Mkr

Bedömning

1. Var vill du sätta gränsen för väsentliga fel i planeringen av detta uppdrag?

Mkr _____

Motivera gärna ditt svar:

2. Hur väsentlig anser Du att den föreslagna nedskrivningen om 0,3 Mkr är på följande skala?

1 2 3 4 5 6 7

Oväsentligt Tveksamt Väsentligt

Motivera gärna ditt svar:

Vill du ta del av uppsatsen?

JA/NEJ

Bilaga 2

Påminnelsebrev

Hej,

Hur gör du din väsentlighetsbedömning?

Vi är tre studenter som läser på Kristianstad Högskola. Just nu skriver vi vårt examensarbete med inriktningen redovisning och revision. Detta skall handla om förväntningsgapet och väsentlighetsbedömningen, dvs. hur revisorns uppfattning av väsentlighet skiljer sig från de externa intressenternas.

För inte så länge sen fick du ett mail angående vår enkätundersökning. Vi fick in ett stort antal svar men vi behöver fortfarande få in fler svar till vår undersökning. Om du har svarat på vår enkät kan du bortse från denna påminnelse.

Väsentlighetsbedömning
– Förväntningsgap mellan revisorer och kreditgivare?

Ademovski, K.
Ekström, H.
Sjöstrand, M.

För att kunna dra slutsatser skulle vi vilja att du fyller i en enkät. Detta kommer att ta 5-10 minuter av din tid. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt och presenteras aggregerat i vår rapport.

Vi ser det som oerhört viktigt att du svarar på denna enkät. Vårt urval är inte så stort. Obesvarade enkäter kan därför lätt leda till ett missvisande undersökningsresultat.

Vänligen svara senast den 2 november på enkäten som du finner på länken nedan.

Skulle du vilja ta del av den slutliga uppsatsen, kryssa vänligen i den sista rutan i enkäten.

Har du några frågor kan du kontakta nedanstående.

Tack på förhand!